בראון משה
(מוברא)
תחנות בחיי

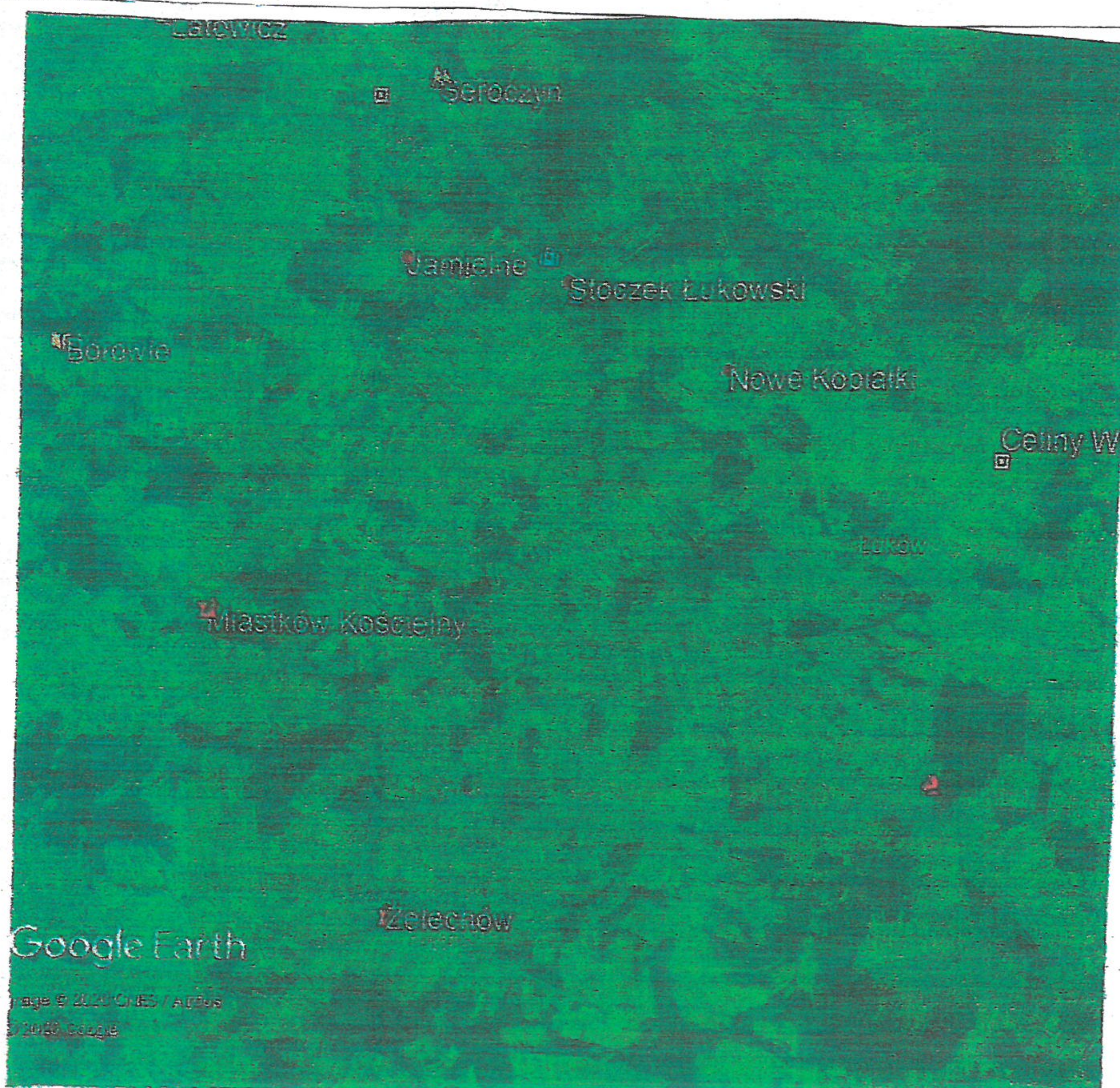
בביתו של דורון ינואר 2017

L:\Company\WH\מובדא זמני\מבט שלי על השואה.docx

סטוצק והשפחה

משפחתנו התגוררה בעיירה קטנה בשם סטוצ'ק לוקובסקי שמוקמת כ 50 ק"מ מזרחית מעיר הבירה ורשה. כפי שרואים בתצלום האוויר זהו אזור חקלאי עם עיירות או כפרים קטנים.

העיירה מפורסמת ממלחמת השחרור של פולין מרוסיה הצארית, שבה התקיים אחד הקרבות ההרואיים של המתקוממים נגד בכיבוש הרוסי.

ראשית ברצוני לציין את המקור של משפחתי מה שידוע לי האמא של אמא שלי סבתא שלי, היא ילידת העיירה הסבא הוא מאחד הכפרים בסביבה לסטוצ'ק, אבא שלי נולד בעיירה קלושין במרחק לא גדול מסטוצ'ק למעשה מעט מאד ידוע לי על משפחת אבי, שהוריו מתו שהוא היה צעיר.

הורי והורי-זקני

אמי, זלטה לבית גוטריימן Gutraiman נולדה בשנת 1900 (התאריך המדוייק אינו ידוע, בסביבת ראש השנה), למשה ורחל גוטריימן בעיר סטוצ'ק Stoczek .

אבי יעקב בראון נולד בשנת 1896 לירחמיאל ונחמה בראון (בסביבת חג השבועות) בעיירה קלושין ליד סטוצ'ק. לאבי הייתה רק אחות אחת שגרה גם כן בסטוצ'ק בעלה היה קצב. אחות זו הייתה דתית מאד כמעט לא היו קשרים בין המשפחות למרות שהיא התגוררה ליד סבתי שלעתים קרובות ביקרנו אצלה בבית. סבי היה סוחר יערות ועצים ובשלב מוקדם למדי בחייהם מחסני העצים נשרפו והמשפחה ירדה מנכסיה, וכנראה כתוצאה מכך סבי וסבתי נפטרו בגיל צעיר מאד.

אבי למד בישיבה ואף הוסמך לרבנות פחות או יותר בגיל 20 בישיבת בעיר מיזרידג'. המרחק בין מזרידג' לקלושין הוא כמחצית יום נסיעה בעגלה שאז הייתה דרך התעבורה העיקרית. הלימוד בישיבה רחוק מהבית היה מקובל באותו זמן והביקור אצל ההורים היה רק פעמיים בשנה – בראש השנה ובפסח. כאשר אבי גמר את הישיבה הוריו כבר לא היו בחיים והוא נסע אל דודו שהיה הרב של העיר לוקוב (שהייתה עיר המחוז, לכן סטוצ'ק לוקובסקי), באמתחתו היה גם ספר ביידיש שלא היה קשור לדת. צריך לזכור שתחילת המאה ה 20 הייתה תקופה של פריחה תרבותית כללית ביהדות מזרח אירופה, ורבים מהיהודים התרחקו מהיהדות האורתודוקסית הקיצונית. הדוד של אבי מצא את הספר הכללי באמתחתו של אבי, ודרש ממנו שיעזוב מיד את ביתו. מאותו רגע אבי החליט שאם הדת דורשת ממנו לא לקרוא ספרים שאינם קשורים לדת הוא לא יכול להיות אדם דתי.

חוץ מישיבה אבי לא למד בשום מוסד, אולם, לאחר שעזב את הדת אבי קרא הרבה מאד ספרים ביידיש והוא היה אוטודידקט בעל השכלה רחבה ביותר. בתחילת המאה העשרים הייתה התעוררות גדולה מאד בספרות יידיש ותרגומים ליידיש של ספרות כללית שעסקה בכל מיני תחומים יהודיים וכלליים כולל מדעים ופילוסופיה של הפילוסופים בני התקופה.

הורי הכירו במסיבה בסטוצ'ק (באותו זמן לעתים קרובות התקיימו מסיבות של בני נוער במוצאי שבתות). האמה מצאה חן בעיניו והוא העביר לה פתק שהוא רוצה להכירה, ומיד נקבעה פגישה. לאחר זמן קצר הם התחתנו בשנת 1920, ובשנת 1921 נולד אחי ירחמיאל הנקרא על שם האבא של אבינו, שנתיים לאחר מכן נולדה אחותי נחמה הנקראת על שם האימא של אבינו.

<u>הורי</u>

סבתא רחל וסבא ומשה גוטריימן

סבא שלי משה שעל שמו אני נקרא נפטר בגיל צעיר בשנת 1929 ועל שמו אני נקרא.

הוא היה סנדלר ומזה הוא פירנס משפחה גדולה יחסית.

לאמה שלי היו 7 אחיות, שחמש מהם התגוררו בסטוצ'ק, אחת בורשה ושתיים בבלגיה לשם הן היגרו הרבה לפני מלחמת העולם השנייה.

האחיות באשה וחנה גיילה מבלגיה בשמאל התמונה

כל האחיות היו נשואות והיו לי עשרות בני דודים שלא את כולם הכרתי.

סטוצ'ק

בעיירה מרבית התושבים היו יהודים שהתגוררו במקום כנראה החל מהמאה ה 18. מספר תושבי העיירה היו כ 7,500 מהם 5,000 היו יהודים, כך שזאת הייתה עיירה יהודית.
נולדתי בשנת 1929 בבירת פולין ורשה בבית חולים, אחי הבכור ירחמיאל ואחותי נחמה נולדו בבית בעיירה. אני מציין זאת בכדי להדגיש את ההתקדמות התרבותית בעיירה קטנה תוך 9 שנים מאז הולדתו של אחי.
באותו זמן התחבורה העיקרית בעיירה קטנה, היה הסוס והעגלה. הקשר עם העיר הגדולה היה ע"י משאית שהובילה סחורות מהעיירה לורשה והביאה בחזרה הספקה לעיירה.

נסיעת אבי לקורסאו

מיד לאחר לידתי, בדצמבר שנת 1929, נסע אבי לנסות את מזלו בחצי הכדור המערבי של העולם. מסטוצ'ק הוא נסע ברכבת לבריסל, ואחרי שהיה קצרה בבית אחיותיה של אמי, חנה גיילה ובאשה, הוא הפליג מאנטוורפן לקורסאו, אי קטן בים הקאריבי שהייתה מושבה הולנדית.
(לאחרונה התפרסם מאמר בעיתון הארץ על היהודים בקורוסאו, ומשם למדתי שהבסיס ליהודי קורוסאו היא קבוצה של צעירים מעיירת הולדתו של אבי קאלושין. מזה התברר לי למה הוא נסע דווקא לקורוסאו המקום הנידח).
בקורוסאו פתח אבי מספרה שכנראה פירנסה אותו היטב, אבל הגעגועים למשפחה גברו עליו, ולאחר מעט יותר משנה הוא החליט לחזור לסטוצ'ק. במשך תקופה קצרה זו למד אבי ספרדית. זכור לי מכל תקופת ילדותי שהוא הרבה לדבר ספרדית בכל הזדמנות.

החיים בעיירה סטוצ'ק

זו הייתה עיירה טיפוסית שיותר ממחצית תושביה היו יהודים. שפת הדיבור בין היהודים הייתה בעיקר יידיש. מרבית היהודים מהדור של הורי לא ידעו פולנית או שדיברו פולנית עילגת. בני דור הורי לא למדו בבית הספר הפולני הממלכתי. ילדיהם, כלומר בני דור ילדיהם, כבר למדו בבית הספר הפולני הממלכתי ולכן הם דיברו גם פולנית גם יידיש.
כמקובל באותו זמן, ילד בן 4 נשלח ללמוד ב"חדר", אחי ירחמיאל הובא אל המלמד הידוע חַסְקֶל. כבר בגיל זה לא אהב ירחמיאל את הדת ולא רצה להישאר בחדר, אבל אמי נקטה תחבולה: היא

זרקה לרצפה מטבע של חמישה גרוֹשֶן וירחמיאל הרים אותה. אז אמרה לו אמא שאם הוא ילמד בחדר - אלוהים תמיד יזרוק לו מטבעות, ואז הוא נשאר.

כמו במרבית העיירות בפולין, חיו היהודים בעיקר בשכנות זה עם זה. רוב הפרנסה באה ממלאכה – סנדלרים, חייטים, בורסקאים וכו'. במלאכות אלה ודומיהן הם היו קשורים גם עם האוכלוסיה הפולנית בעיירה, ועם האיכרים מהכפרים בסביבה שהיו באים לעיירה לשוק השבועי, ואז אלה הציעו מתוצרתם ואלה ממרכולתם.

לאבי הייתה מספרה ששירתה לא רק יהודים, אלא, גם תושבים גויים מהעיירה והאיכרים שהיו באים לשוק השבועי בעיירה.

בתחילת המאה ה 20 היו מרבית היהודים בעיירה דתיים, אבל ניצני ההשכלה במזרח אירופה כבר ניכרו גם בסטוצ'ק. בנוסף למפלגות הציוניות היו מפלגות סוציאליסטיות כלליות, כמו המפלגה הקומוניסטית, ומפלגת ה'בּוּנד' שהייתה מפלגה סוציאליסטית של יהודים בלבד. אבי יעקב השתייך למפלגה הקומוניסטית, ואפילו כיהן כנציג המפלגה במועצת העירייה של סטוצ'ק.

היו גם חיי תרבות. בסטוצ'ק היה תיאטרון של חובבים שהיו מעלים מספר הצגות בשנה ביידיש, ויעקב אבי היה בין המארגנים ומשחקניו הראשיים.

זכור לי מקרה כילד: צפיתי בהצגה שבו אבי נרצח. פרצתי בבכי נורא, וכדי להרגיע אותי לקחו אותי מאחורי הקלעים להיווכח במו עיני שעוד אבי חי.

קרובים ושארים

לכל האחיות שגרו בסטוצ'ק היו ילדים ולימים גם נכדים, כך שאגף זה של המשפחה היה גדול מאוד. הקשרים היו מאוד הדוקים, וכינוסי המשפחה כללו נפשות רבות.

היער בקרבת העיירה (הנראה גם כיום בצילומים) היה מקום נעים להתכנסויות משפחתיות וכלליות. לעתים קרובות היינו הולכים בשבת ליער ל"פיקניק", ומבלים שם את מרבית היום.

[בביקורנו בסטוצ'ק בשנת 1994 עם דורון, אורנה ודלית, התחלנו בכיכר העיר והלכנו לצפות בכנסיה של העיירה, הלכנו אל היער ואל ביה"ס שבו למדתי ומשם המשכנו את מסלול הביקור בסטוצ'ק, מכל הבתים של קרובי המשפחה נשאר רק הבית של האחות הגדולה של אמי.]

הקשרים עם אחות אבי, היו פחות הדוקים. היא הקפידה מאוד על שמירת מצוות, ויעקב אבי היה מה שנקרא 'חופשי', והיא לא האמינה שאנחנו שומרים על כשרות. אמנם, זלטה אמי הייתה

שומרת על מנהגי כשרות, אבל לא למהדרין. אבי ואנחנו הילדים יכולנו לאכול בבית 'שינקן', אבל בכלים מיוחדים.

בחודשי הקיץ היינו נוסעים, אמי ואנחנו הילדים, לעיירת נופש בשם אוטבוצק Otwock. שכרנו שם בית קטן שהיה ממוקם בלב היער, ואת מרבית היום היינו מבלים ביער. אבי היה מגיע לבלות אתנו את השבתות. גם משפחות נוספות מהמעמד הבינוני, ממקומות שונים בפולין, היו באים לשם לבלוי קיט, וכך נוצרו חברויות עם משפחות וילדים מערים אחרות, גם מורשה.

דודות עם ילדיהם ובני דודים שלי בסטוצ'ק כנראה 1930 – אני יושב על אימי

אני בחולצה לבנה

סבתא רחל עם הנכדים הצעירים שלה בסטצ'ק שנת 1936 – 1935 ?

הורי עם בני דודים שלי (אני בן שנתיים – שלוש?)

סבתא רחל עם בנותיה בשורה העליונה בסטוצ'ק ובני הדודים שלי המבוגרים למטה 1938?

משפחת בראון בסטוצ'ק

המספרה של אבי בעיירה הייתה לא רק מקום לתגלחת ולתספורת, אלא גם מקום מפגש חברתי של בני העיירה למיניהם, אחת הסיבות לכך הייתה, שבמספרה היה תמיד העיתון היומי ביידיש ('די פאלקסשטימע' = 'קול העם'), עיתון מפלגת הבונד. העיתון הובא לסטוצ'ק עם האוטובוס או עם משאית שהגיעו מְוַרשה לעיירה רק לפנות ערב, כך שלמעשה היה זה העיתון של יום אתמול. אף על-פי כן היה העיתון מאתמול מקור לאינפורמציה על מה שקורה בין היהודים בפולין וחדשות

מהעולם. צריך לזכור שבשנות השלושים של המאה העשרים עדיין לא היה רדיו בעיירות כמו סטוצ'ק (חוץ מרדיו על סוללות שאחי הרכיב בבית הספר העממי, והקליטה בו הייתה ממש גרועה).

למרות השתייכותו לקומוניסטים נחשב אבי לאחד האנשים המכובדים בקהילה (גם בין בני הקהילה הדתיים), ולעתים קרובות הוא שימש כמפשר בסכסוכים בין בעלי פלוגתא, או כנציגם של אנשים בקהילה כלפי העירייה. בערבי החורף או בשבתות בקיץ היו אבי וחבריו הרבים משחקים במשחק קלפים ששמו היה ***דריידל.*** היום אני יודע שזה למעשה מעין מיני-ברידג', הצרפתים קוראים למשחק זה בלוט.

אמי הייתה עקרת בית, ובנוסף לכך עסקה במכירת רשתות לשמירת תסרוקת הנשים בזמן השינה בלילות – אבזר שהיה מקובל מאוד באותה תקופה, בעיקר אצל נשים בערים הגדולות. אמי הפַּקְחִית הייתה נותנת לנשות האיכרים בכפרים חוטים ומסרגות, והן בנוסף לעבודות המשק היו סורגות את הרשתות. פעם בשבועיים, ביום השוק בעיירה, היו נשות האיכרים מביאות אתן את הרשתות שסרגו, ואמי הייתה אוספת אותן ומשלמת לנשים את שכר עבודתן. פעם בחודש הייתה אמי נוסעת לסיטונאי בורשה, או שולחת לו בחבילה את הרשתות.

אחי ירחמיאל ואחותי נחמה למדו בבית הספר העממי הפולני ושניהם גמרו את בית הספר לפני מלחמת העולם השניה, שפרצה בשנת 1939. בסטוצ'ק לא היה בית ספר תיכון, ואלו שגמרו את בית הספר העממי המשיכו בלימודי ערב להשלמת ההשכלה. ירחמיאל גמר את כל הלימודים הכמו-תיכוניים. ביום הוא עבד במספרה עם אבא.

בשנת 1937, בהיותי בן 7, התחלתי ללמוד בבית הספר העממי הפולני. הספקתי לגמור את כתה ב', אולם בגלל פרוץ המלחמה לא התחלתי ללמוד בכתה ג'. אבי, למרות היותו אדם לא–דתי, עמד על כך שנקבל גם מינימום של ידע יהודי דתי, ואחר-הצהרים למדתי אצל רב ב'חיידר'. כמו כן זכור לי שאבי הקריא לי ספרים של אמיל זולא וז'ול ורן, שבאותו זמן היו הסופרים החשובים באירופה וכמובן שתורגמו ליידיש.

לפני פריצת ופריצת מלחמת העולם השניה

במעומעם זכורים לי הדיבורים והויכוחים של אבי עם חבריו על מלחמת האיטלקים בחבש וכן על מלחמת האזרחים בספרד. כמובן שבהשקפת עולמם השמאלנית הם צידדו בקיסר היילה סלאסי,

וברפובליקאים בספרד. כילד הייתי מקשיב לשיחות המבוגרים, וזכורה לי ההתרגשות בין חבריו של אבי בזמן הפלישה של האיטלקים לחבש (היום אתיופיה), שבאותה תקופה נקראה 'אֲבֶּסִינְיָה' והשליט בה נקרא בשם 'היילה סלסיה – גור אריה יהודה', שמוצאו ממלכת שבא והמלך שלמה.

מלחמת גרמניה - פולין. כבר חודשים או שבועות לפני פרוץ המלחמה הייתה בכל המדינה אוירה מתוחה. הגיע האחד בספטמבר 1939, אבל שנת הלימודים בבתי הספר לא נפתחה, ולכן ירחמיאל אחי ואני בן ה 9 הלכנו אל הנהר לדוג דגים בנחל. בשעת הצהרים חזרנו הביתה ומצאנו את כל העיירה רועשת. גם אצלנו בבית הייתה התרגשות גדולה – נודע לנו שפרצה המלחמה בין גרמניה ופולין.

באותה תקופה הגרמנים עדיין לא רצחו יהודים בשיטתיות, אלא מררו את חייהם בגזרות שונות. את יהודי מזרח אירופה (Ost-Juden) שבגרמניה הם גרשו לפולין, החרימו רכוש, ואסרו אותם במחנות ריכוז ביחד עם קומוניסטים גרמנים. הפחד בין יהודי פולין מפני הגרמנים היה גדול מאד. אותו פחד מפני הגרמנים ומפני המלחמה הביא את משפחתנו על ענפיה להחלטה כי יש לברוח לאחד הכפרים בסביבה, שבה היו לנו קשרים עם האיכרים (כפי שכבר סיפרתי היו לאמי קשרי תעסוקה עם האיכרות, ובדומה לכך גם לשאר בני המשפחה).

ביום שיצאנו אל הכפר שבו רצינו להסתתר הופיעו אווירונים גרמניים שפתחו עלינו באש ממכונות ירייה. הסתתרנו בתעלות שלצידי הדרך ובין העצים עד שהאווירונים חלפו.

תוך זמן קצר ביותר, שבוע או אולי 10 ימים מפרוץ המלחמה, הגיעו הגרמנים לסטוצ'ק. לאחר שחזית המלחמה עצמה עברה יותר מזרחה חזרו התושבים לעיירה ונוכחו לדעת שהגרמנים הציתו את בתיה ומרבית העיירה נשרפה. עם שובנו לעיירה מצאנו את ביתנו שרוף, כמו רבים אחרים. רק ביתה של אחת מאחיות אמי ואחת מבנותיה שגרה לידה נותרו שלמים, וכל המשפחה המורחבת עברה להתאכסן בהם. מיד לאחר שובנו פתח אבא מחדש את המספרה, באחד הבתים שנותרו לאחר השריפה. החיים בעיירה הכבושה היו קשים ביותר. הגרמנים נהגו לתפוס יהודים ברחובות לצורכי עבודות בזויות, כגון ניקוי בתי השימוש שלהם, וכד'. לעתים הרביצו מכות ליהודים. יום אחד גם אני נלקחתי, והוטל עלי לצחצח נעליים ומגפיים של הגרמנים. לקראת סוף היום יצאו בני המשפחה לחפש אותי, ואחד השכנים סיפר שראה אותי הולך עם גרמנים. ירחמיאל בא אל מגורי הגרמנים ולקח אותי הביתה. כישרונו המיוחד של ירחמיאל להתיידד עם אנשים עמד לו גם ביחסים עם הגרמנים, והוא היה מעורב בכל מיני עבודות מיוחדות עבורם. כך למשל הוא

נסע אל עיר המחוז לוקוב וקנה שם סיגריות, אותן הביא לסטוצ'ק ומכר אותן - תוספת לא-מבוטלת לפרנסתנו, שהייתה מצומצמת.

הבריחה אל האזור הרוסי

כחודש אחרי שובנו מהכפר ואל החיים תחת הכיבוש הגרמני, לאור מה שקרה ליהודי גרמניה עם עליית היטלר לשלטון אבי החליט שאנחנו לא נשאר תחת הכיבוש הגרמני, והוא החליט שצריך לברוח אל החלק המזרחי של פולין, הכבוש ע"י הרוסים. באותה עת הייתה פולין הכבושה מחולקת בין רוסיה וגרמניה על פי הסכם בין שר החוץ הגרמני ריבנטרופ ובין שר החוץ הרוסי מולוטוב. הורי ועוד כמה בני משפחה החליטו לברוח מאזור הכיבוש הגרמני אל מעבר לנהר הבוג, שהיה הגבול בין שני שטחי הכיבוש. המטרה הייתה להגיע אל העיר ביאליסטוק שבה התגורר ליאון בן דודנו, בנה של שרה-רבקה אחות אמי, שהתגוררה בורשה.

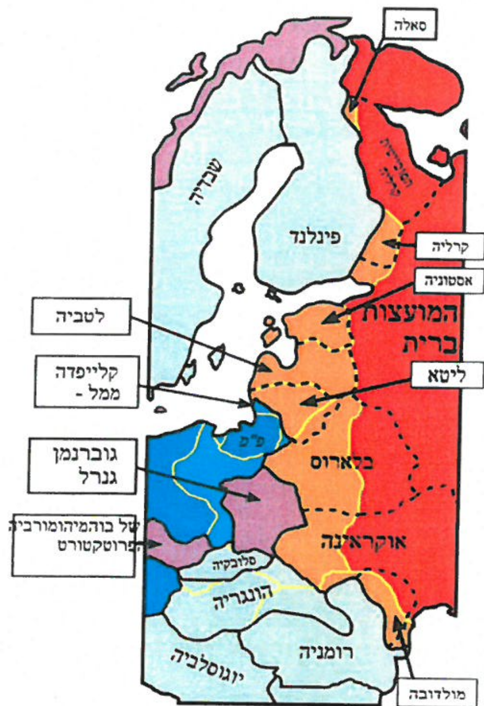
לא כל המשפחה ברחה. כל האחיות של אמי ומשפחותיהן שגרו בסטוצ'ק, הן וילדיהם ונכדיהם, נשארו בסטוצ'ק ונספו בשנת 1942. שמותיהם מופיעים על מצבת זכרון במחנה המוות טרבלינקה.

סבתנו רחל מתה מות טבעי עוד לפני הגרוש לטרבלינקה.

בא היום, והורי ושאר בני המשפחה שכרו עגלה (אינני זוכר אם העגלון היה יהדי או פולני). העמסנו עליה כלי מטה ומעט מן הבגדים, ויצאנו לדרך מזרחה. באותו ערב הגענו אל העיר מיזרידג' שבה הייתה הישיבה שבה למד אבי. במיזרידג' התגורר בן דוד של אמי, ובאותו לילה התאכסנה כל המשפחה בביתו. למחרת בערב יצאנו שוב מזרחה לכיוון הנהר בוג, שהתכוונו לחצותו בלילה.

השינויים בפועל בשנים1939 - 1940

לפי הסכם ריבנטרופ-מולוטוב
תכנית חלוקת מרכז אירופה

את הנהר חצינו על סירות של מבריחי הגבול. הלילה היה חשוך מאד והסירות הקטנות נעו על פני הנהר באטיות. עברנו בקבוצות, כל פעם רק מספר קטן של אנשים ומעט מן החפצים. המבריחים נהגו בנו כרצונם והעבירו אותנו לנקודות שונות בחוף שמנגד, ולקח לנו זמן עד שהתכנסנו שוב כולנו יחד. בכל האנדרלמוסיה הזאת שכחה אמי בצד הגרמני חלק מחפציה. היא התעקשה לחזור לצד הגרמני, בכוונה לחזור ולחצות שוב לצד הרוסי. לא יכולנו להישאר ולחכות לה בגלל הפחד שמשמרות הגבול הרוסיים יתפסו אותנו ויחזירו אותנו לצד הגרמני. לכן קבענו שאנחנו נמשיך לביאליסטוק אל ליאון בעגלה של אחד המבריחים והיא תגיע לאחר מכן לבד.

בביתו של ליאון התרכזו באותו זמן עשרות אנשים: הורי שהיו הדודים שלו והרבה מבני הדודים, הבנים והבנות של הדודות שלו מסטוצ'ק, ובנוסף לכך היו הרבה חברים שלו שברחו מורשה. במשך היום השתדלו כולם לצאת מהבית ולהסתובב ברחובות בגלל הצפיפות הגדולה בדירה. בלילות הסתדרו לשינה בכל פיסת רצפה פנויה, על שולחנות ומתחתיהם, בסלון, בפרוזדורים וגם במטבח. כסף כמעט ואזל. ניסינו להתפרנס ממכירת מיני סחורה. אפילו אני הקטון סחרתי במכירת סיגריות בודדות לאנשים ברחוב.

המשך הנדודים – גרודנו

מאחר שהיה כמעט בלתי-אפשרי להמשיך לגור בדירה של ליאון, החליטו ההורים לאחר כחודש לעבור לעיר גרודנו, שהיא עיר קרובה לליטא ובילרוס. נסענו ברכבת עם כל הכבודה שלנו, הצרורה בתוך שמיכות וסדינים. הגענו לגרודנו, אך הסתבר שלא נותרו לנו שם מכרים או קרובים. הקהילה היהודית שיכנה אותנו בבית הכנסת המרכזי של העיר. גרנו שם בתוך אולם גדול ובו הרבה משפחות שהתמקמו על פני הרצפה. בין המשפחות הפריד מעין וילון של שמיכות או סדינים קשורים בחבלים, כך שלכל משפחה היה חלקה משלה.

בגרודנו שהינו כ 8 חודשים. אבא קיבל עבודה במספרה, ירחמיאל עם כשרונותיו כמובן עסק במסחר - בעיקר שעונים שהוא מכר לחיילים הרוסים, ומכך התפרנסנו. אולי אמי מכרה חלק מהחפצים להשלמת הפרנסה.

מקשרי מכתבים עם המשפחה שנשארה בסטוצ'ק למדו הורי שהמצב בעיירה התייצב והחיים חזרו להיות מתקבלים על הדעת. לאור מצבנו, פליטים משוכנים בבית הכנסת, רצתה אמי מאד לחזור לעיירה. היא נסעה לעיירה לבדוק את המצב אם כדאי לחזור אבי החליט לשלוח את ירחמיאל

לאזור הגרמני כדי שיבדוק למה התעכבה. נסיעתו של ירחמיאל הייתה מלאת סכנות. הוא החליט שיציג את עצמו בפני הגרמנים כפולני שחוזר הביתה משטח הכיבוש הרוסי. בעת הנסיעה ברכבת הוא הסתיר את פניו, כאילו הוא קורא עיתון בפולנית, אבל אחת הנוסעות הפולניות הלשינה עליו לגרמנים ששמרו בתוך הרכבת שישנו יהודי בקרון שלהם. שיחק המזל לירחמיאל - בטרם שיגיעו אליו הגרמנים הגיעה הרכבת לתחנה, והוא הצליח לברוח. לאחר נדודים הוא הצליח להגיע לסטוצ'ק, שם פגש את אמא. הם יצאו מיד לדרך עם עוד מספר בני דודים, ותוך זמן קצר הגיעו לגרודנו. בשלב מסויים הייתה אפשרות להירשם אצל השלטונות הסובייטיים לאפשרות של חזרה לשטח הכיבוש הגרמני. הורי רשמו אותי לבית הספר הכללי, והתחלתי ללמוד ברוסית בכתה ד'. שפת ההוראה הייתה רוסית, שפה שלא-ידעתי, אבל לאחר מספר חודשים כבר יכולתי להשתתף בשיעורים עם הבנה מלאה של חומר הלימוד. הכי זכורים לי מתקופת לימוד זו היו השיעורים בחשבון, שרמתם הייתה גבוהה בהרבה מזו שבבית הספר בפולין. אבל גם תקופת הלימודים שלי בגרודנו לא ארכה זמן רב. בתחילת הקיץ של שנת 1940 החליטו הרוסים להגלות לסיביר את כל אלה שהביעו את רצונם לחזור לשטח הכיבוש הגרמני.

בדיעבד, **זאת הייתה הצלת חיינו**. זמן לא-רב אחרי כן כבשו הגרמנים את פולין כולה ופלשו לרוסיה. בלי ספק היינו נופלים בידיהם, וגומרים את חיינו במחנות המוות.

ההגליה לצפון הטייגה באזור ארכנגלסק

היה זה לילה אחד בחודש מאי או יוני 1940. חיילים רוסים הגיעו לכל המקומות בהם התגוררו מי שביקשו לחזור לשטח הכיבוש הגרמני. הם נתנו לאנשים זמן לאסוף את חפציהם, הובילו אותם במשאיות אל תחנת הרכבת, והעלו אותם על קרונות משא. צריך להדגיש שהסיפור הזה עלול להזכיר את הגירוש וההובלה למחנות המוות ע"י הגרמנים, אבל לא כך היה הדבר. יחסם של הרוסים היה אנושי יחסית. אמנם קרונות משא, אבל דלתותיהם היו פתוחות והשמירה הייתה קלה. למעשה כמעט ולא ראינו חיילים. דוגמא ליחס ההוגן של הרוסים: החיילים באו לאסוף אותנו בשבת בבוקר, אבל אמא לא רצתה לעלות למשאית. מדוע? מכיוון שהיה לה צ'ולנט בתנור של המאפיה. הקצין האחראי היה יהודי, התקיימה שיחה ביידיש, וסופה שאמא הלכה למאפיה והביאה את הצ'ולנט.

כך החל המסע שלנו לרוסיה הסובייטית. המסע לאזור צפון הטייגה באזור ארכנגלסק ארך שבעה ימים. ההמתנה בתחנות הרכבת נמשכה לעתים שעות רבות. החיילים המלווים היו מביאים לנו את הארוחות. הצפיפות בקרון המשא לא הייתה קשה במיוחד, וכמובן היו לנו את כלי המיטה שלנו. בתחנות הרכבת היינו יורדים, וקונים דברי מזון במידת האפשר. ברוסיה היה מקובל (אינני יודע אם גם היום) שבכל תחנה יש ברזים עם מים רותחים לתה ללא תשלום. נדמה לי שגם בסין קיים אותו מנהג עד היום.

כך הגענו אל מחנה לוגובוי Lugovoy במחוז ארכנגלסק אזור וולוגדה Vologda.

מחנה לוגובוי

הרכבת עצרה באמצע המסילה, במקום שלא הייתה בו תחנה. הורידו אותנו מהרכבת וכל משפחה קיבלה צריף בנוי קורות עץ. סגנון בניה זה מקובל במקומות אלו, כי לא חסרים בהם גזעי עצים המתאימים לבניה. במחנה שוכנו עשרות משפחות גולים. במקום לא התגוררו רוסים, מלבד השומרים המעטים, ומנהלי המחנה. אני הייתי בן 10 וחצי בבואנו למחנה. ירחמיאל כבר היה כמעט בן 20 ונחמה בת 18. כל הגברים המבוגרים והצעירים מעל גיל 17 סודרו בעבודות, שעיקרן כריתת עצים ביער, בניסור העצים במנסרות והעמסת בולי העץ על רכבות. אבא עבד בקילוף הקליפות מגזעי העצים וכן במנסרה שבה ניסרו את בולי העץ. ירחמיאל ומספר צעירים בני גילו הקימו קבוצת עבודה שמתפקידה היה העמסה של בולי העץ על גבי הרכבות, ונחמה הייתה רשמת של כמויות העץ שהועמסו. כמקובל ברוסיה הרישומים לא היו נכונים ולעתים הכמויות הוכפלו - וע"י כך הקבוצה של ירחמיאל הייתה קבוצה מצטיינת – סטַכָנוֹבִיצִ'ים (יורי סטכנוביץ' היה פועל רוסי חרוץ למופת שהפך לשם דבר ברוסיה הסובייטית. הוא הצליח כנראה באותה שיטה לעשות מספר נורמות בבית החרושת שבו עבד). כמו בכל רוסיה היו העובדים חייבים למלא מכסות עבודה, ובמידה ומילאו מעבר למכסה המחויבת - היו זוכים בבונוסים.

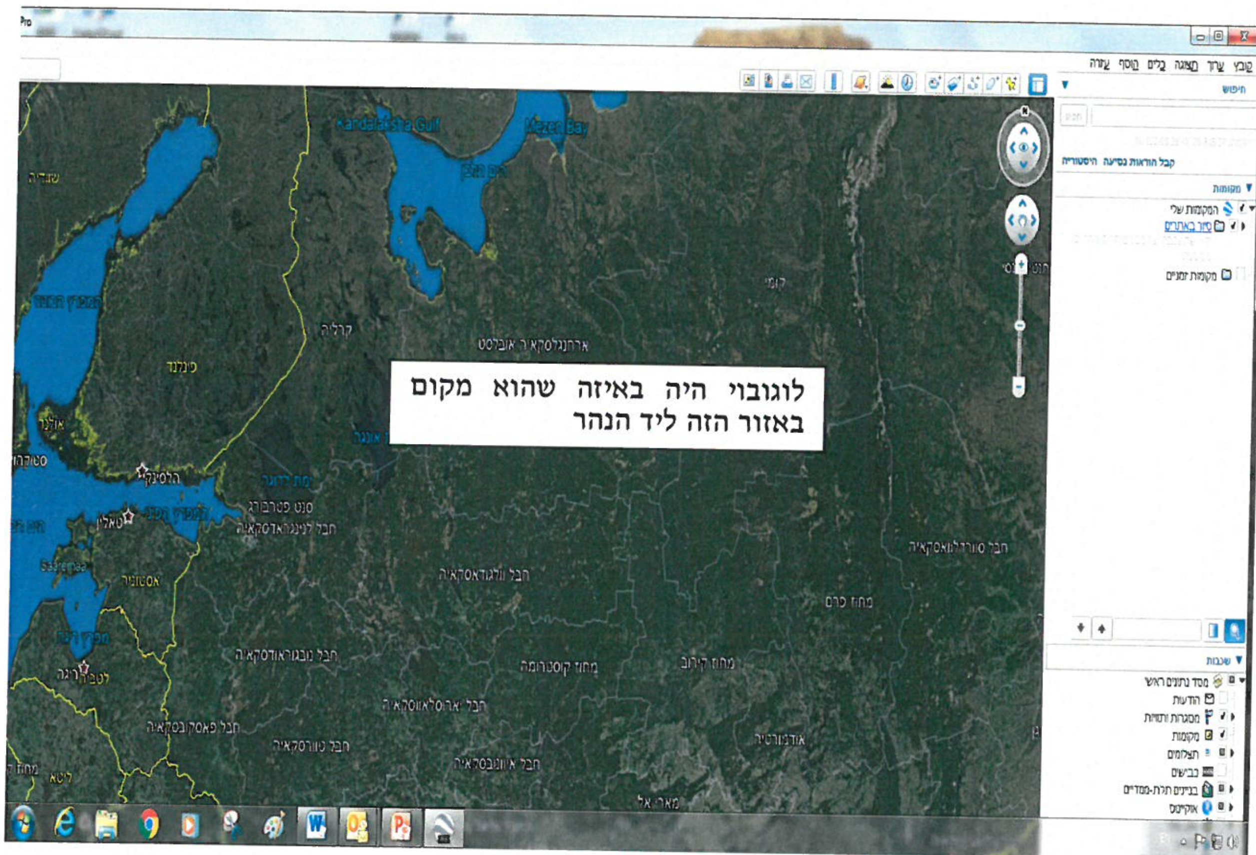
במחנה הייתה חנות קטנה שמכרה מצרכים יסודיים ביותר לארוחות בוקר וערב. ארוחת הצהרים כולם אכלו בחדר אוכל ציבורי. שכר העובדים היה מינימלי וממנו היו מורידים עבור המזון בחדר האוכל של כל המשפחה. למרות זאת כנראה שעדיין אפשר היה לחסוך סכומים קטנים.

המגורים במחנה. כמתואר לעיל, היו הצריפים בנויים קורות עץ, ובכל צריף כזה גרו שתי משפחות. מחצית הצריף כלל חדר יחסית גדול עם מיטות לחמשתנו. שאר הרהיטים היו מינימליים. הייתה

פינת בישול עם כיריים שכמובן הובערה על עצים. החימום היה באמצעות תנור לבֵנים שהוסק גם כן בעצים - עצים לא חסרו ביער העבות.

האוכל במחנה. הגענו למחנה בתחילת הקיץ, ומיד הבנו לאור שיחות עם מעט התושבים המקומיים שחלק מהמזון שלנו נִלְקֵט ביער ונדוג בנהר הגדול שזרם בקרבת המחנה.

<u>הטייגה בצפון רוסיה בארכנגלסקיה אובלסט</u>

אבא שלי אחותי ואחי בבגדי עבודה המתאימים לחורף בחוג הארקטי

פטריות ופירות יער: ביער באזור גדלו כל מיני פטריות מסוגים מעולים, בגלל תקופת הקיץ הקצרה הכל גדל במהירות וכמויות הפטריות היו עצומות. אספנו כמויות גדולות שחלקן בישלנו מיד וחלקן יבשנו בשמש ועל התנור לשימוש בתקופת החורף. בנוסף לפטריות היו ביער כמויות אדירות של אוכמניות, חמוציות ופטל. כמו מן הפטריות, הוכנו גם מכל הפירות מעדנים וריבות לתקופת החורף. כל הילדים והנשים היו הולכים ליער ללקט. לעתים, אם הרחיקו ביער. אנשים היו הולכים לאיבוד. עד מהרה גיליתי שיש לי חוש התמצאות מיוחד ביער ושביליו. מכיוון שתמיד ידעתי לחזור הביתה, הרבה מהמלקטים רצו להצטרף אלי. הרגשתי את עצמי חשוב ולא את כל אחד הייתי מוכן לצרף אלי, וביחוד לא כל מיני אנשים שלא אהבתי.

דגים: פני הנהר שזרם ליד המחנה היו בדרך כלל מכוסים בגזעי עצים שנכרתו מיערות הסביבה, ואשר הוסעו לכיוון ארכנגלסק (שעל חוף הים הצפוני) ע"י זרם הנהר – השיטה הזולה והקלה ביותר. הנהר שרץ דגים מסוגים שונים ששימשו מזון לשוכני המחנה. (במיוחד זכורים לי שפמנונים - זהו דג גדול וטעים מאד לא כשר. בביקור שלי באקראינה בשנת 2008 אכלתי ממנו).

את שיטת הדיג למדנו, אנו הגולים, מתושבי הסביבה. רכשנו מהם מלכודות מיוחדות העשויות מזרדים של עצי היער (בעיקר ליבנה). המלכדות היו בעלי פתח צר עם מכסה גמיש חד-כיווני המוקף בקצוות הזרדים. בתוך המלכודת היו מכניסים פיתיון, בדרך כלל חתיכת לחם, בתוך שקית של רשת. בקצה השני היה מכסה סגור, שאפשר היה לפתוח אותו ולהוציא את הדג מתוך המלכודת. המלכודת נתלתה אופקית במים בעזרת ארבעה חבלים, שחוברו יחד למצוף, ובכדי שהמלכודת תשקע היו קושרים אבנים אל תחתיתה. את המלכודות היו מורידים לתוך הנהר בדרך כלל בסוף השבוע ולמחרת היו מוציאים אותן. הדגים שנדוגו היו לעתים גדולים מאד, וכמויות הדגים בנהר היו כל כך גדולות שלא זכור לי שאי-פעם המלכודת נותרה ריקה או שמישהו גנב מלכודת של אחר.

אותו סוג של מלכודת שימש לצייד של חיות יבשה, כגון ארנבות.

בתחילת ספטמבר היה האזור מתכסה בשלג עד לתחילת מאי. כמובן שכל הליקוט ביער חדל. אבל נהגנו לעשות מִגלשי שלג מגזע ליבנה צעיר, אותו היינו חותכים לאורכו לקרש דק יחסית, משייפים אותו היטב ומחדדים את קצהו האחד. לאחר מכן היינו מכופפים את הקצה בעזרת מים רותחים, וכך ייצרנו מגלשי סקי ביתיים שעליהם שוטטנו ביער.

עם בוא האביב, לאחר הפשרת השלגים, חזרנו ליער לליקוט פטריות ופירות.

הנער משה במחנה לוגובוי

בבית הספר המקומי בלוגובוי לא היו הרבה תלמידים, ולכן כל כיתה הייתה מורכבת מגילאים שונים. המורים היו רוסים מקומיים שכנראה היו גם כן גולים. אני התחלתי ללמוד בכתה ה׳ – ו׳. לא היה לי כל קושי בהבנת הרוסית, שפת הלימוד שהייתה זכורה לי מתקופת הלימודים הקצרה שלי בגרודנו. לא זכור לי הרבה מתקופת הלימודים הזאת, אך למדנו הרבה חשבון. כאשר התחלתי ללמוד בארץ במוסד ׳אהבה׳ בכיתה ח׳ נוכחתי לדעת כי את החשבון שמלמדים שם כבר למדתי בכתה ו׳ ברוסיה. כמובן שלמדנו על שבחי המולדת הסובייטית, גיאוגרפיה והיסטוריה רוסית.

עסקנו גם הרבה בהתעמלות. בחדר האוכל של המחנה היו מקבילים, ועליהם התעמלנו. באחד השעורים נפלתי מהמקבילים וחתכתי לי את קצה האוזן. נשארה לי צלקת במשך שנים רבות, ולימים סיפרתי לנכדותיי עופרי והילה את סיפור הצלקת: ישנתי בשדה, ופתאום באמצע הלילה

בא עכבר ונגס לי באוזן. למען האמת והיושר ספרתי תמיד בסוף את הסיפור האמיתי, אבל הם העדיפו להאמין רק לסיפור העכבר.

שנות ילדותי במחנה לוגובוי הותירו חותם מובהק על חיי המאוחרים. הייתי ילד שנהנה מהטבע וחשתי בטוב ביערות העד. אין לי ספק שדברים אלו השפיעו על החלטתי, בבוא היום, ללמוד גיאולוגיה.

פלישת הגרמנים לרוסיה

ב 21 ביוני 1941 פלשו הגרמנים לשטחי פולין שנכבשו על ידי הרוסים, ומשם לתוך מרחבי רוסיה. כתוצאה מכך מצבנו השתנה. לא היינו יותר אזרחים של מדינת אויב שרוסיה הייתה במלחמה אתה (פולין). הדבר שינה את מעמדנו, וזאת עקב חתימת הסכם בין הממשלה הפולנית הגולה בבריטניה לבין ברית המועצות. אחרי כחודשיים הורשֵנו לעזוב את המחנה, ולנסוע לאן שנרצה. היות שמחנה לוגובוי נמצא בחלק הצפוני של רוסיה שבו האקלים החורפי קר ביותר, בחרו הורַי לנסוע לאוזבקיסטן שבדרום ברית המועצות, לעיר סָמַרקַנד. לא ידוע לי מדוע בחרו הורי בסמרקנד. כנראה שידעו שסמרקנד היא עיר גדולה ובה קהילה יהודית גדולה, שקיוו להסתדר בה. זו הייתה גם החלטת יתר יושבי המחנה. שיקול נוסף היה ריחוקה של אוזבקיסטן מאזור המלחמה, כי בינתיים כבר התקדמו הגרמנים עמוק למדי לתוך שטח ברית המועצות.

המסע לאוזבקיסטן

בגלל מאמץ הצבא האדום להעביר כוחות אל החזית, לא היו ברוסיה באותה עת לוחות זמנים לרכבת. לכן ארך המסע הזה לסמרקנד מספר שבועות. נסענו בעיקר ברכבות משא, ולעתים שהינו בתחנת רכבת מספר ימים עד שהזדמנה רכבת לכיוון שלנו עליה עלינו, תמורת שוחד קטן או בלעדיו, ונסענו עד התחנה הבאה. כך הגענו לסמרקנד.

שהותנו בסמרקנד

בסמרקנד שכרו הורי חדר גדול ובו מקום שינה לחמשתנו. הבית (רח' דונבסקייה 20) עמד בשכונת היהודים והיה שייך למשפחה יהודית. חדרי הבית היו בנויים מסביב לחצר, וממנה דלתות כניסה לחדרים. (בשנת 2008 סבתא ואני ביקרנו באוזבקיסטן וכמובן בסמרקנד, כאשר כל הקבוצה הלכה

לביקור בבית חרושת לשטיחים שזה היה בקרבת שכונת היהודים, החלטנו שאנחנו ננסה למצוא את הבית בו התגוררנו בשנת 1942. עם שאריות הידיעה שלי ברוסית הגענו לבית הכנסת של השכונה ומשם כבר לא הייתה לי בעיה להגיע אל הרחוב שהתגוררנו. הגעתי לבית אל אותו שער שהיה אז אבל הוא היה סגור. התרגשותי הייתה גבוהה ביותר. חזרנו אל הקבוצה והובהלנו אותם לבית הכנסת שם קבלו את הקבוצה יפה, ומשם עם כמה אנשים הלכתי עוד פעם לבית וסיפרתי להם שזה המקום בו התגוררנו בשנת 1942).

היו אלה ימים קשים. הגרמנים התקדמו לאורך כל החזית ברוסיה. לאחר זמן קצר החלו ירחמיאל ואבא לעבוד בבית חרושת לעיבוד טבק. השכר היה כל כך נמוך שאפילו לא הספיק לקניית לחם לכל המשפחה. באותה תקופה מכירת לחם הייתה עדיין חופשית ומי שהקדים לעמוד בתור הצליח להשיג לחם, שהיה מצרך יקר ערך. אמי, נחמה ואני עמדנו בתורים לחנויות לחם שונות ולאחר מכן מכרנו את הלחם במחיר השוק החופשי, ודבר זה אפשר לנו להתקיים. בנוסף לסחר בלחם שהשגנו, ייצרנו סיגריות מהטבק שאבא וירחמיאל הביאו מבית החרושת, ואני "הסוחר" הגדול מכרתי אותן ברחובות סמרקנד, עד שיום אחד שדדו אותי לקחו ממני את הסיגריות ומעט הכסף שהיה ברשותי. אחרי אותו שוד חדלתי להיות סוחר.

בסמרקנד עברתי את התקופה הקשה ביותר בחיי. אבא וירחמיאל איחרו פעמיים לעבודה בבית החרושת ולכן הם נשפטו למאסר של שלושה חודשים. בברית המועצות איחור לעבודה יותר מפעמיים היו מעמידים למשפט על חבלה במשק הסוביטי. באותה תקופה השתוללה מגפת טיפוס הבהרות, ונחמה חלתה במחלה ואושפזה בבית החולים, כך שאמא ואני נשארנו לבד. כל דאגת הפרנסה נפלה עליה ועיקר הפרנסה היה לעמוד בתור ללחם, לקנות מה שיותר, ולאחר מכן למוכרו. פעם בשבוע הורשֵנו להכניס חבילה לאבא וירחמיאל לבית הסוהר. שעות ארוכות היינו עומדים, אמא ואני, בשערי בית הסוהר ומחכים שירשו לנו לראות אותם ולהעביר את החבילה. אותה תוספת אוכל השלימה את מנת הרעב שהייתה חלקם בבית הסוהר, והודות לה הצליחו להתקיים. ירחמיאל תמיד ידע לקשור יחסים עם בני אדם, וכמובן החבילות שלנו עזרו להם לשחד את הסוהרים ולקבל יחס יותר טוב.

כילד בן 11 נאלצתי להתמודד עם כל התקופה הקשה הזאת, וכנראה ברגע מסויים נשברתי. הרגשתי שאינני רוצה לחיות יותר והחלטתי להתאבד. יום אחד בצהריים הייתי לבד בחדר. בתקרה היו קורות עץ שהחזיקו את הגג, קשרתי חבל וכרכתי עניבה על צוארי. עליתי על כסא והשמטתי

אותו מתחת לרגלי. באותה שניה נכנסה אמי לחדר והצליחה להתיר אותי מהתקרה, ולכן אני חי עד היום.

נחמה הבריאה ויצאה מבית החולים, אך כמובן שהייתה חלשה מאוד. היא נשארה בבית ולא יכלה לעזור לנו בפרנסה.

לאחר שלושה חודשים השתחררו אבא וירחמיאל מבית הסוהר וחזרו הביתה. אכן, זאת הייתה התקופה הכי קשה בחיי כולנו, והקשה ביותר בילדותי.

1942- המשפחה בטרם פרידה ממני ועל פני כולם היאוש

1944, ואני כבר בארץ. התקוה נשקפת מפני ההורים והאחים

צבא אנדרס

בתחילת שנת 1942 הגיעו ממשלת פולין הגולה וברית המועצות להסכם על התארגנות צבא פולני בתחום ברית המועצות. הכוונה הייתה שאזרחים פולנים בגיל הגיוס יוכלו להתנדב לצבא הזה שנקרא בזמן התארגנותו 'צבא אַנְדֶרס',על שם הגנרל הפולני שאירגן את הקמתו. לימים עזב הצבא הזה את תחומי ברית המועצות ועבר לחסות הצבא הבריטי. יחידות צבא אנדרס הצטיינו בקרבות הקשים על מונטה קסינו באיטליה. אלפים מחייליו נפלו בקרבות אלו, אבל הכריעו את הגרמנים שנסוגו באבדות כבדות. בצבא אנדרס היו כמובן הרבה מאד יהודים בעלי אזרחות פולנית. לימים ברחו רבים מהם משורות הצבא והגיעו לארץ ישראל בעזרת הסוכנות היהודית, ביניהם מי שלְיָמים היה ראש ממשלה בישראל, מנחם בגין.

יציאתי מברית המועצות

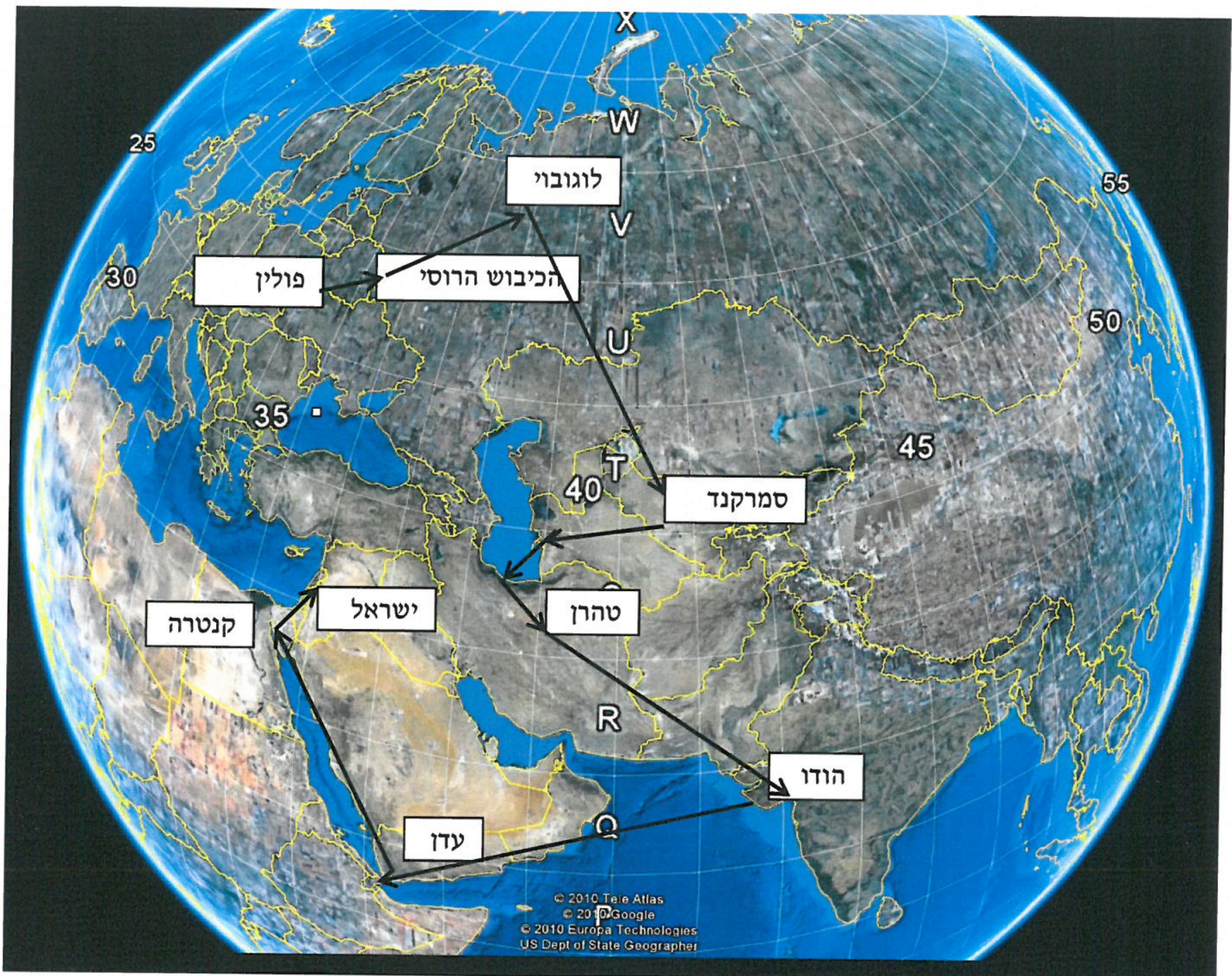
במקביל ליחידות הצבאיות של צבא אנדרס, הוקמו בתי ילדים ויתומים לילדי אזרחים פולנים. תחילת 1942 הייתה התקופה הקשה ביותר בברית המועצות, סוף המלחמה לא נראה באופק, והסכנה שהגרמנים ימשיכו להתקדם לתוך ברית המועצות הפחידה אותנו מאד. היהודים הפולניים בסמרקנד הבינו שזאת ההזדמנות להציל את הילדים ע"י הכנסתם לבית היתומים, ולהלקח באמצעותם למקום יותר בטוח. הורי התלבטו קשות אם להכניס אותי לבית הילדים, וההחלטה שלהם הייתה: אם יש אפשרות שלפחות אחד מבני המשפחה ינצל, יש לבחור בה.

כך עברתי מקרב המשפחה למסגרת של מוסד לילדים פולנים. זכור לי שריכזו אותנו בבית גדול בתוך בוסטנים עם תעלות מים זורמים. גיל הילדים נע בין 4 – 5 עד 16 – 17. לא היו שם לימודים, אבל הילדים אורגנו בקבוצות בהתאם לגיל. תקופת ההתארגנות הייתה קצרה יחסית, ולקראת סוף הקיץ של שנת 1942 עזבנו את ברית המועצות.

המסע לארץ ישראל

מסמרקנד אל הים הכספי

המסע התחיל בנסיעה ברכבת מסמרקנד לבוכרה. שם הצטרפו ילדים נוספים מבתי יתומים אחרים, והמשכנו לנסוע אל הים הכספי שהיה באותה תקופה נתיב קשר עם המערב דרך אירן.

דרך הים הכספי העבירו האמריקאיים והבריטים ציוד צבאי ואספקת מזון שהיו מאד מצומצמים בברית המועצות והיו נחוצים למאמץ המלחמתי.

<u>מן הים הכספי אל טהרן</u>

הרכבת הגיעה לים הכספי ושם עלינו על אוניה שהביאה אותנו אל הנמל פחלאוי שבאירן. משם הועברנו אל מחנה אוהלים גדול באזור טהרן. היו שם ילדים יהודים בלבד שלימים נקראו "ילדי טהרן". במחנה אורְגַנּוּ מחדש בקבוצות גיל, וכל קבוצת גיל שוכנה באוהל או במספר אוהלים. היו שם ילדים שהגיעו ממקומות שונים, מסמרקנד ומבוכרה וממקומות אחרים. מספרם הגיע לבסוף לכ 1000 ילדים. בשהותנו בטהרן הגיעו מדריכים מהארץ, וביניהם גם כל מיני עסקני ציבור, גברים וגם נשים. זכור לי במיוחד ביקורה של גברת שרתוק שבעלה משה שרתוק היה "שר החוץ" בסוכנות היהודית, ולימים שר החוץ הראשון של מדינת ישראל.

המחנה הוקם צפונית לעיר, מתחת לאזור ההררי שגם בקיץ מכוסה חלקית בשלג. מפעם לפעם לקחו אותנו לסיורים בטהרן. מה שזכור לי שטהרן גדולה מאוד, עם שדרות רחבות שבאמצעיתם זורמים מים בתעלות מאד מלוכלכות.

המדריכים שהגיעו מהארץ דיברו יידיש ופולנית, כך שהקשר אתנו הילדים היה קל. כמובן שמיד גם התחילו לתת לנו שיעורים בעברית וללמד אותנו שירי מולדת (רוסיים) בעברית. בטהרן שהינו כחצי שנה. באותה תקופה ניסו להעביר אותנו באוטובוסים לארץ ישראל דרך עיראק, הדרך הכי קצרה להגיע לארץ. אבל ממשלת עיראק, שהייתה בחסות בריטניה, התנגדה ולא אפשרה את המעבר. בשלב מאוחר יותר הגיעה עוד קבוצה של כ 800 ילדים לטהרן, והם הגיעו בסופו של דבר לארץ דרך עיראק.

<u>מטהרן להודו</u>

מכיוון שלא התאפשר המעבר דרך עיראק העבירו אותנו באוניה בריטית מאירן לקָארַצִ'י שבהודו, כיום בפקיסטן. גם בקרצ'י שיכנו אותנו במחנה אוהלים בחסות הצבא הבריטי שאז שלט בהודו. בקרצ'י חכינו להזדמנות של אוניה פנויה של הצבא הבריטי שתסע לאנגליה דרך תעלת סואץ.

צילום ילדי טהרן בקאראצ'י (ילדי הקבוצה שלי בשורה הראשונה בצילום)

<u>מהודו לקנטרה (מצרים)</u>

לאחר מספר שבועות עלינו על אוניה, והתחיל המסע האחרון – הפעם לארץ ישראל. כמובן שהמדריכים מהארץ היו אתנו והכל התנהל במתכונת המקובלת במוסד גדול בארץ. כל בוקר

התקיים מסדר שבו שרו שירים עבריים, ובמיוחד השיר 'אנו עולים ושרים'........ התחנה הראשונה במסע הימי הייתה עדן. באותה תקופה הייתה עדן עדיין מושבה בריטית ששלטה על הכניסה והיציאה מהים האדום, הדרך לכל המושבות הבריטיות במזרח: הודו, בורמה (כיום מינימאר) מלאיה (כיום מלזיה). העיר עדן בנויה ברובה על מדרון והנמל הוא בחלק המישורי של החוף. הנמל שקק אניות רבות והרבה פועלים העומסים ופורקים. שהינו בנמל לא יותר מיום אחד. כנראה לצורך תדלוק.

נכנסנו לים האדום והרושם היה מדהים, משני עבריו של הים נראו הרים צבעוניים גבוהים. באותו זמן לא הבנתי את המשמעות הגיאולוגית של ההרים הצבעוניים, עדיין לא ידעתי שבבוא הזמן אהיה גיאולוג, וההרים הצבעוניים יקבלו משמעות אחרת, נוסף ליופיים.

המסע הגיע לסיומו בקַנְטָרָה, בקצה הצפוני של תעלת סואץ. שם חיכו לנו הרבה אנשי הסוכנות היהודית, שבאותו זמן שימשה מעין ממשלה של הישוב היהודי בארץ.

<u>מקנטרה לארץ ישראל</u>

בקנטרה העלו אותנו על רכבת נוסעים, והפעם לא בקרונות משא כפי שהורגלנו מאז תחילת המלחמה הגדולה באירופה. המסע ברכבת התחיל בלילה ובבוקר הגענו לתחנת רחובות. היו שם מאות אנשים שחיכו לנו עם פרחים ובעיקר עם תפוזים. עבורנו הדבר היה מעבר לכל דמיון - האפשרות לאכול תפוז שלם ולא פלחים ספורים.

האנשים בתחנה היו מאד נרגשים לראות רכבת מלאת ילדים יהודים (כולנו חבשנו כובעי שעם בריטיים ונראינו כמו קולוניאליסטים בריטיים קטנים). הימים היו מיד לאחר תבוסת הצבא הגרמני במדבר המערבי, באל-עלמיין על גבול לוב-מצרים. באותה תקופה לא הייתה כל עליה של יהודים לארץ, וילדי טהרן היו הקבוצה המשמעתית היחידה שהצליחה להגיע ארצה.

הגענו לארץ, לתחנת רחובות, ביום 18.02.1943. כל התאריכים בדרך לארץ נשכחו ממני או שלא יחסתי להם חשיבות. תאריך ההגעה לארץ נחרט בזכרוני כמו תאריך לידה מחדש.

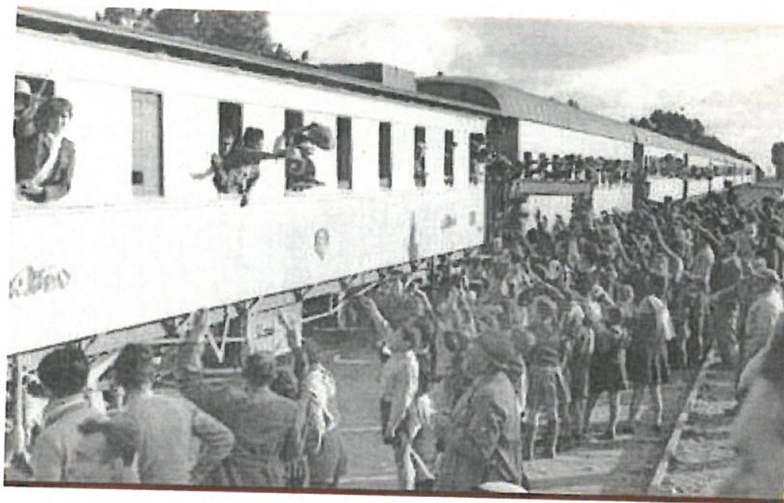
ארנה באחד מקשריה עם אנשים מהאקדמיה בכל העולם, נתבקשו האנשים לציין מקרה שבו אירוע מסוים שינה את חייו של בן אדם. ארנה כתבה שבואו ארצה של אביה באמצע מלחמת העולם השנייה שינה את חייו. מבלי שדיברנו על כך היא קלעה במדויק מה שאני מרגיש.

כל אותה תקופה של המסע מסמרקנד עד לארץ ישראל לא היה לי כל קשר עם הורי, אחי ואחותי שנשארו בסמרקנד. כאשר נפרדתי מהמשפחה בתחנת הרכבת בסמרקנד נתנה לי אמי שקית בד

כדי שאקשור אותה על צווארי, ובה הייתה הכתובת שלהם בסמרקנד, וכן שתי תמונות (שמופיעות כאן): אחת של אבי, ירחמיאל ונחמה במחנה לוגובוי עם בגדים מתאימים לעבודה בטייגה ב -40^0 צלזיוס, והשניה זו התמונה שהצטלמנו כל המשפחה לפני נסיעתי מסמרקנד. בתמונה שהצטלמנו בסמרקנד אפשר לראות את היאוש של כולנו באותה תקופה.

מהרגע שהגענו לארץ התחלתי להתכתב עם המשפחה בסמרקנד במעט היידיש שידעתי לכתוב. למכתבים באותה תקופה לקח חודשים רבים עד שהגיעו לתעודתם, כך שתשובה למכתב הייתה לוקחת לפחות חצי שנה. אבל הצלחנו לקיים את הקשר בינינו.

צעדים ראשונים בארץ

המוני אנשי רחובות מקבלים את פני הרכבת עם ילדי טהרן

מחנה עתלית

מתחנת הרכבת ברחובות הסיעו אותנו באותה רכבת עד לעתלית. שם היה מחנה בריטי ובו קלטו את כל האנשים שהגיעו לארץ גם לאחר צאת הבריטים מהארץ. בעתלית ריססו אותנו בד.ד.ט., התקלחנו, והחליפו לנו את הבגדים. את הבגדים הישנים שלחו לחיטוי, להשמדת כל הכנים.

גם אותנו הילדים האשכנזים ריססו באבקת DDT. (אף פעם לא הרגשתי שזאת הייתה הפליה, גם שהורי הגיעו ארצה בזמן מלחמת השחרור ריססו אותם ב DDT והם לא נעלבו מכך). במחנה

עתלית נערך מיון ראשוני של הילדים. נחקרנו על משפחותינו, באם היו דתיות או חילוניות ("חופשיות"), שכן גם באותה תקופה רצו הדתיים להשתלט על מה שיותר ילדים ולקבל תקציבים מהסוכנות–עליית הנוער. מכיוון שאמרתי שאמי הייתה שומרת מסורת וכשרות ואבי היה אדם חופשי לגמרי הועברתי למשק הפועלות בפתח תקוה ל'מיון נוסף'.

פתח תקוה

מה שזכור לי בעיקר מפתח תקוה הוא שהאנשים מהישיבה שהייתה במרכז פתח תקוה הגיעו אלינו למשק הפועלות וניסו לשכנע אותנו לבוא לישיבה וללמוד אצלם. (תמונה) לפחות חלק מהילדים שהיו בקבוצה השתכנעו והלכו לישיבות. אני ועוד ארבעה ילדים הגענו למוסד 'אהבה' בקרית ביאליק.

צילום בישיבה אני למטה בצד ימין

מוסד הילדים 'אהבה'

ראשית המוסד בברלין, גרמניה, כמוסד לילדים יהודים יתומים או ממשפחות הרוסות. יסדה אותו הגב' ביאטה ברגר שניהלה את המוסד בגרמניה ובתחילה גם בארץ. כאשר טיילנו בברלין בשנת 2003 בדרכנו לביקור של ארנה והמשפחה בבריסל (בלגיה) , ביקרנו במוזיאון של יהודי ברלין שממוקם בבית הכנסת המרכזי שמלפני המלחמה. תקוה הבחינה בכתובת שבה מוזכר מוסד 'אהבה', וכתובתו של המוסד ברח' אוגוסט שטרסה מס 15. שאלנו איפה זה אוגוסט שטרסה והסתבר שזה קרוב מאד למוזיאון. מיד הלכנו לשם והצטלמנו, וזה מאד ריגש אותי. (תמונה). עם עליית הנאצים בגרמניה לשלטון בשנת 1933 מיד הבינה ביאטה ברגר שצריך להעלות את ילדי המוסד לפלסטינה ולהקים את המוסד בארץ. ואכן בשנת 1936 המוסד הועבר לארץ. בתחילה הוא

נדד על פני ישובים, עד שהוקם בקרית ביאליק (ליד כפר ביאליק, שהיה כפר של עולים מגרמניה שעסקו בחקלאות). המוסד בקרית ביאליק היה פנימיה ובית ספר חקלאי שבו למדו חצי יום בבית הספר וחצי יום עבדו בכל הענפים החקלאיים - רפת, לול, גן ירק ונוי. כל הילדים בכיתות הגבוהות של בית הספר העממי (כיתות ז' - ח') למדו ועבדו.

מוסד אהבה בברלין בביקור בברלין שנת 2003

הכניסה למוסד אהבה קרית ביאליק

הגעתי למוסד שנת 1943

ילדי טהרן מהקבצה שלי

אני עם הגעתי למוסד אהבה

המגורים ואורח החיים במוסד

במוסד התגוררנו בשלושה בתים גדולים, מסומנים א' עד ג'. כל בית היה בן שתי קומות ובכל קומה התגוררה קבוצת גיל אחת. עם ההתבגרות הילדים היו עוברים מבית לבית.

צורפתי לקבוצת ילדים בני 13– 14, ונקראנו בשם 'קבוצת מענית'. היו בקבוצה כ 20 – 25 ילדים מארצות שונות, חלקם בני עולים מגרמניה ואוסטריה, מבתים הרוסים בארץ או יתומים מאב או אם.

גרנו 3–4 ילדים בחדר עם מיטות קומתיים. בקצה הפרוזדור הייתה מקלחת ושירותים. מקלחת אחרי יום עבודה – חובה. לכל קבוצה הייתה אם בית ומדריך חברתי. בנוסף לעבודה ולימודים בקבוצה התקיימו חוגים שונים ושיחות קבוצה על החיים החברתיים, שבדרך כלל ניתנו ע"י המדריך החברתי.

פעם בשבוע התכנסה כל קבוצה לערב של תיקון גרביים – אני מניח שהדורות של ילדינו ונכדינו לא יבינו במה מדובר. מכיוון שרמת החיים הייתה נמוכה כל דבר שהתבלה תוקן, והרבה אנשים לבשו בגדים עם טלאים. לא היה בכך דבר יוצא דופן. חור בגרב תוקן בעזרת מחט ואגדי חוטים שמהם תפרנו רשת צפופה של שתי וערב . חור חדש – תיקון מחדש.

כמובן שהייתה תורנות בחדר האוכל, ולשטיפת כלים במטבח. שלוש פעמים ביום שטפנו את הכלים שמהם אכלנו, וזו הסיבה שבגיל יותר מבוגר שנאתי לשטוף כלים. רק כאשר מצבנו הכלכלי השתפר, ואחרי שנולדו הילדים, קנינו מדיח לשטיפת כלים.

השיחות החברתיות של הקבוצה בערבי השבוע כוונו לעתידנו כחקלאים, והליכה לקיבוץ. מבחינה דתית היה מוסד 'אהבה' מנוהל באורח מסורתי. היום היינו אומרים: בין קונסרבטיבי לרפורמי. לא הכריחו אותנו להתפלל יום יום, אבל ביום שישי בערב התקיימה קבלת שבת שבה הייתה השתתפות חובה של כל הילדים. בשבת בבוקר התקיימה תפילה שהשתתפו בה בעיקר קבוצות הילדים הבוגרים.

מכיוון שעברתי את גיל 13, הוא גיל הבר-מצווה, ולא עליתי לתורה, ערכו לי בר-מצווה כמקובל במוסד, עם עליה לתורה והנחת תפילין (אלה במשך הזמן הלכו לאיבוד מחוסר שימוש בהם).

ארע מקרה ומספר ילדים, ואני ביניהם, השתוללנו במועדון ששימש בימי שישי ושבת כמקום תפילה, וכנראה גם לא נהגנו כבוד בארון הקודש שהיה במקום. בדיוק עבר שם אחד מהמדריכים והדבר הובא להנהלת המוסד. מבין כל הילדים שהיו במקום רק אני נענשתי. העונש היה הגליה

ליום כיפור (שהיה כנראה בסמוך לאירוע) למוסד ילדים דתי בפרדס חנה. כנראה כדי שאלמד מה זה להיות דתי. כמובן שצמתי והתפללתי בערב ולמחרת כל היום, ולמרות זאת לא השפיע הדבר על יחסי אל הדת בהמשך חיי.

המורים והמדריכים במוסד 'אהבה'

כל המורים במוסד היו עולים מגרמניה וכולם היו בעלי תואר ד"ר, כולל גם המורה שלנו לכימיה וטבע. זכור לי במיוחד ד"ר סיני אוקו, שאחר כך בשנות ה 50 היה מרצה לחינוך באוניברסיטה העברית. כמובן במוסד כזה הפניה למורים הייתה בשמותיהם הפרטיים. עם אוקו ארעה לי תקרית. לעתים קרובות הייתי מפריע בשיעור, ומשלא הפסקתי הוציא אותי אוקו מהכיתה. הדבר מאד פגע בי והפסקתי לדבר אתו, ובכיתה רק עניתי על שאלות שנגעו ישירות ללימודים. חזרתי לדבר אתו שוב כאשר נפגשנו בשנות ה 50 באוניברסיטה בירושלים.

מגמות החינוך במוסד

בית הספר העממי מנה 8 כיתות, ואחריו נתקיימו 4 כיתות המשך של חינוך תיכון. באותן השנים לא היו כמעט בתי ספר תיכונים מחוץ לערים הגדולות. רובם היו פרטיים ומעבר ליכולת הכספית של רוב ההורים בישוב. רמת הלימודים במוסד 'אהבה' הייתה יחסית גבוהה, מכיוון שהמורים חונכו באסכולה הגרמנית, שדרישותיה גבוהות. לימודי כיתות בית הספר העממי התקיימו בבוקר, וכיתות ההמשך למדו אחר הצהרים, אחרי עבודות הבוקר בענפים השונים.

מוסד 'אהבה' חינך אפוא לחקלאות כמקצוע, וגם לאורח חיים כפרי, בקיבוץ או במושב. להיות חקלאי בארץ היה אידיאל. הענפים החקלאיים במוסד היו: גן ירק, רפת ולול. נוסף לענפים אלו היו בתי מלאכה לנגרות ומסגרות שעסקו בכל התיקונים הדרושים במוסד. בענפים אלה עבדו למעשה רק בנים. הבנות עסקו במקביל בעבודות בישול במטבח ובמכבסת המוסד, וכן בתיקוני בגדים ותפירה. יש לציין שאם נערה רצתה לעבוד למשל ברפת כמובן שהרשו לה. לעומת זאת מרבית העובדות בלול היו בנות, וכך גם בגן הירק.

ענפי עבודה במוסד

אני

אני במסגריה (כאן ניתן לי השם מוברא)

עבודה בלול

עבודה בגן ירק

הרפתנים עם הרפתן המבוגר

במשך הזמן זכה כל ילד לעבוד בכל הענפים. הענף האהוב עלי מכולם היה הרפת, אף כי נדרש שם מאמץ לא-קל: השכמה לחליבת בוקר, וחליבות בצהרים ובערב, בשעות שאחרים כבר לא עבדו בהן. עד היום זכורות לי לטובה תקופות עבודתי בגן הירק וברפת.

בזמן עבודתי בנגריה עבד אתי עוד נער ושמו משה בלפנט. אני הייתי משה בראון, ושמו של המדריך שלנו היה גם כן משה - משה גוטמן. המדריך החליט שלא יתכן שקוראים 'משה!' ואין יודעים למי הכוונה, והוא נתן לנו הנערים שמות על פי ראשי התיבות של השם הפרטי והמשפחה. כך הייתי אני 'מוברא', המשה השני 'מובל', והמדריך נשאר משה. הנער משה בלפנט נהרג בתאונת אופנוע מיד לאחר מלחמת השחרור.

סיום תקופת מוסד 'אהבה'

קבוצת מענית במוסד לקראת סיום הלימודים במוסד אני במרכז בין 4 בנות

אהבות נעורים במוסד אהבה

דבורה

שושנה

גבי ואני

התארגנות קבוצת ההכשרה. בקיץ 1947 סיימה הקבוצה שלנו את לימודיה במוסד. באותה שנה התארגן החלק הגדול של הנערים והנערות בקבוצתנו להכשרה מגוייסת של הפלמ"ח (כך כונו 'פלוגות המחץ' של ארגון ההגנה). הפלמ"ח הוקם ע"י ארגון ההגנה בשנת 1942 בכדי להלחם בגרמנים במידה ויפלשו לארץ ישראל. במקורו הפלמ"ח כמו ההגנה היה ארגון בלתי לגלי וכל פעולותיו התקיימו במחתרת.

חלק מהנערים החליטו לעזוב את הקבוצה וללכת ללמוד מקצועות טכניים בערים ובמושבות. "הכשרה מגוייסת" הייתה מעין דגם מוקדם אשר לימים, אחרי הקמת צה"ל, היה מודל לחיל הנח"ל: הקבוצה סופחה לקיבוץ. במחצית זמנה עבדו חבריה בכל הענפים, ובמחצית הזמן עברו

אמון גופני וקרבי. כהכנה של הקבוצה לשלב ההכשרה הצטרפנו לתנועת הנוער 'גורדוניה' (אשר לימים התאחדה עם 'המחנות העולים' ונקראה "התנועה המאוחדת", ולאחר מכן הפכה לתנועת 'הנוער הלומד והעובד'). חיברו אותנו לנוער מסניפי 'גורדוניה' בקרית חיים ותל אביב וביחד התכוננו לצאת להכשרה בקבוצת רמת דוד ליד נהלל. באותו קיץ גם גויסנו לארגון 'ההגנה', ונערכה לנו השבעה באמצע הלילה, על אקדח וספר התנ"ך, במקום חשוך בין הרפת והשדות של המוסד.

מכיוון שכל הנערים מהקבוצות האחרות של ההכשרה יכלו להגיע להכשרה רק בסביבות חודש אוקטובר של אותה שנה, 1947, ואנחנו סיימנו את הלימודים כבר בסוף חודש יוני, עברנו למשך שלושה חודשים לקריית ענבים, ושם התכוננו לגיוסנו לפלמ"ח בקב' רמת דוד. כמובן עבדנו בכל הענפים של הקיבוץ. מאד אהבתי לעבוד במטעים, מכיוון שבאותה תקופה רק בקיבוצים בודדים גידלו פירות מסוג אפרסקים, תפוחי עץ ואגסים, ומי שעבד במטעים נהנה מהפירות הפגומים שנפסלו לשווק. כיום קשה לנו להעלות על הדעת שלפני 70 שנה בארץ הזאת תפוח עץ ,אגס ופירות אחרים חוץ מפרי הדר, היו מותרות שרק אנשים עשירים יכלו להרשות לעצמם.

מחנה האוהלים בו התגוררנו בקרית ענבים

(בתקופת היותי סטודנט בשנות החמישים לעתים הייתי מפנק את עצמי וקונה אפרסק אחד לארוחת ערב).

בנוסף ל 8 שעות העבודה היומית קיימנו בערבים כל מיני השתלמויות לקראת החיים בקיבוץ. בקריית ענבים התגוררנו באוהלים עגולים כמו של האינדיאנים. אוהלים כאלו שימשו גם את החלוצים של העליה השניה והשלישית בתחילת ההתיישבות במאה העשרים. באותה תקופה

להתגורר באוהל היה נחשב ל "cool" אצל הנוער. האידיאל שלנו היה להדמות לחלוצים של 'השומר' ו'גדוד העבודה' אשר למעשה היו המייסדים הראשונים שהובילו להקמת מדינת ישראל. בסוף התקופה שלנו בקרית ענבים כבר הורגשה מתיחות בכל הארץ לקראת הכרזת האו"מ על חלוקת הארץ בין היהודים והערבים. כנופיות ערביות כבר התחילו לתקוף ביריות כלי רכב של יהודים שעברו בכפרים ובעיירות ערביות. הייתה זאת ההקדמה למלחמת העצמאות שהתחילה למעשה ב 29 בנובמבר 1947, עם הכרזת האו"מ על חלוקת הארץ.

ההכשרה המגויסת –רמת דוד ודגניה ב'

בתחילת חודש אוקטובר עברנו לקב' רמת דוד, ושם נפגשנו עם שתי הקבוצות האחרות שנועדנו להתאחד אתן לקראת ההכשרה. שתי קבוצות הצעירים מקרית חיים ותל אביב ייצגו את הנוער הארץ-ישראלי "יפה הבלורית", ואנחנו הנערים ממוסד 'אהבה', עולים חדשים שהגיעו לארץ אחרי מלחמת העולם השניה או – כמוני - בזמן המלחמה, נחשבנו ל"סבונים". המונח "סבונים" שימש בארץ לכינוי של כל אלו שהגיעו לארץ אחרי המלחמה והגרמנים לא הספיקו לעשות מהם סבון במחנות המוות.

האימונים, וההצטרפות לפלמ"ח

עם בואנו לרמת דוד הפכנו למחלקה של הפלמ"ח בפלוגה א' של הגדוד הראשון. באותה תקופה היו בפלמ"ח 4 גדודים לפי החלוקה של אזורי הארץ:

גדוד ראשון – עמק יזרעאל

גדוד שני – הנגב

גדוד שלישי – הגליל ועמק הירדן

גדוד רביעי – אזור ירושלים, והפלוגה הימית (שלאחר מכן צורפה לגדוד הרביעי).

כל ההכשרה חולקה לשלוש כיתות שלא התאמנו ביחד מכיוון שגם היינו כח עבודה בקיבוץ. הכיתות היו מעורבות בנים ובנות.

האימונים התרכזו באימוני נשק, בעיקר רובים ותת-מקלעי סטֶן, שהיה התת-מקלע הסטנדרטי בפלמ"ח. הסטן הבריטי היה התת-מקלע התקני של החייל הרגלי בצבא הבריטי במלחמת העולם השניה. תעשיית הנשק של ההגנה ייצרה את הסטן במחתרת. הוא היה כלי נשק פרימיטיבי למדי

אבל עצמת האש שלו הייתה יחסית גבוהה לעומת הרובה הקנדי או האנגלי שבכל מחסנית שלהם היו חמישה או עשרה כדורים (בהתאמה), ולפני כל יריה היו צריכים לדרוך אותו מחדש.
האימונים (שהוסתרו מהבריטים) התקיימו במתבן או באיזה מחסן שבאותו זמן היה פנוי. בנוסף לאימוני נשק התאמנו בשדאות ביום ובלילה. ענף אימונים נוסף באותה תקופה היה הק"פאפ ('קרב פנים אל פנים'). זה קרב עם מקלות ושיטות התגוננות בעזרת מקל (שנקרא 'אלה').
המ"פ שלנו היה רפי איתן. לימים הפך רפי איתן להיות אחד מראשי 'המוסד', והוא השתתף בתפיסתו של אדולף אייכמן (לעת זקנה פנה לפוליטיקה, והיה שר לעניני גמלאים בממשלות של אריק שרון ואהוד אולמרט). רפי זכה לכינוי "המסריח", וזאת בגלל ריח חומר הנפץ הפלסטי, שאותו לשים בידיים כדי להכינו לפיצוץ ממוקד. אחרי שהכין את המטענים והשתתף בפעולת חבלה כלשהי של הפלמ"ח, נמנע רפי זמן רב מלהתרחץ, ואומרים שעשה זאת על מנת שכל הקיבוץ יריח וידע כי הוא הגיבור העלום והאלמוני מאחורי הפעולה.
תקופת הביניים ברמת דוד לא הייתה ארוכה, מכיוון ששתי הקבוצות, הנוער הארץ-ישראלי והנוער ממוסד 'אהבה', לא הצליחו להתמזג לקבוצה אחת. לאחר ארבעה חודשים נפרדנו לשתי הכשרות נפרדות, כאשר חלק מהנוער התל אביבי הצטרף אלינו. כך הקימונו את הכשרת "מענית" על שם הקבוצה שלנו במוסד 'אהבה'. בספר הפלמ"ח אנחנו מופיעים בשם הזה.
בליל ה 29 בחודש נובמבר 1947 הכריז האו"מ על חלוקת פלסטינה לשתי מדינות – מדינה ליהודים ומדינה לערבים, מיד פרצו קרבות ופיגועים בתחבורה היהודית ובישובים היהודיים. בארץ נשתררה אוירת מלחמה. היהודים בארץ מנו באותה תקופה כחצי מיליון נפש, לעומת עשרות מיליונים של ערבים בארצות מסביב לארץ ישראל, שגמרו אומר להילחם ביחד עם ערביי ארץ ישראל נגד הישוב היהודי.
המתיחות בארץ מיד הקרינה עלינו כמחלקה בפלמ"ח. באותו ערב של הכרזת האו"מ כבר יצאנו לפעולה הראשונה שלנו: העברת נשק מן המחבואים ("סליקים") ברמת דוד לקיבוץ שריד, המרוחק מספר ק"מ מרמת דוד. אני נשאתי באותו ערב מקלע "ברן" (מקלע מחלקתי תקני של הצבא הבריטי במלחמת העולם השניה) שנגנב מהבריטים ע"י ההגנה. במהלך ההליכה בלילה חשוך שיחקתי עם המקלע ולא בכוונה פתחתי איזה-שהוא סגר שגרם לפירוק קנה המקלע מהגוף, באותו זמן עדיין לא הכרתי היטב את המקלע ולא ידעתי איך להחזיר את הקנה אל הגוף. לבקש מהמ"כ שיחבר את הקנה לא יכולתי, כי איך אשא את החרפה בפני כל ההכשרה. איכשהו הצלחתי לשוב

ולחבר את הקנה, וכשהגענו לקיבוץ שריד הכל היה במקומו. איש לא הרגיש ב"פשלה" שהייתה לי בפעולה הכאילו-מלחמתית הראשונה שלי.

מסע בעמק יזרעאל בזמן האימונים

בסוף חודש נובמבר נפרדה הכשרת 'מעניִת' סופית מההכשרה של תנועת גורדוניה ברמת דוד והועברנו לקבוצת דגניה ב' בעמק הירדן. במקביל גם עברנו לפלוגה ג' של הגדוד השלישי של הפלמ"ח, הוא הגדוד של הגליל ועמק הירדן. שהותנו בדגניה ב' הייתה קצרה - כחודש ימים שבהם לא עברנו כל אימונים, רק עבדנו במשק, בעיקר במטעי הבננות. היינו קמים מוקדם מאד בבוקר ויוצאים למטע לעבודה. בסביבות השעה שמונה היינו חוזרים למשק לאכול ארוחת בוקר ומיד לאחר מכן חוזרים לעבודה. בצהרים שוב חזרנו למשק לארוחת צהרים ולאחר מכן מנוחה קצרה באוהלי המגורים, שאחריה חזרנו לעבודה עד לשעה 4 – 5 אחר הצהרים. בערבים קיימנו פעולות חברתיות לגיבוש הקבוצה.

באותה תקופה עדיין לא הייתה מלחמה ממשית בארץ, הערבים תקפו את התחבורה היהודית בכבישים, במיוחד אוטובוסים או משאיות שהיו עוברים בכפרים ובערים הערביות. אנחנו עדיין לא היינו מעורבים בפעילות מבצעית.

מלחמת העצמאות

ההכשרה עוברת לרמות נפתלי – הגליל העליון.

בסוף חודש דצמבר הועברנו למושב רמות נפתלי, בגליל העליון על גבול לבנון. הקבוצה שלנו יחד עם קבוצה של מתגייסים חדשים מתל אביב, שנקראה "ברוקלין" (על שם בית קפה מפורסם ברחוב אלנבי - תל אביב), היינו המחלקה של רמות נפתלי בפלוגה ג' של הגדוד השלישי. בשתי הקבוצות היו גם בנות – דבר מקובל באותה עת. האמת היא שאנו, חברי הכשרת 'מענית', הרגשנו כמיוחסים לעומת הנוער התל אביבי שגויס לפלמ"ח בתחילת מלחמת השחרור. הרי אנו דור ממשיכי ההתיישבות הקיבוצית. לגדולות נועדנו - להשלמת קיבוץ קיים, או להקמת ישוב חדש. באותה תקופה התיידדתי עם שני חברים מקבוצת הברוקלינים. אחד היה מיקי הלפט, ועד היום אנחנו חברים טובים, והשני היה עדרי מחט, שהיה מוזיקאי ואשר נפטר מהתקף לב בגיל צעיר. ברמות נפתלי כבר נתארגנו למבנה של מחלקה, עם שלוש כיתות תחת שלושה מ"כים. מפקד המחלקה היה עמנואל ספקטור המכונה "עמה", שלאחר מלחמת השחרור התגייס לשב"כ והיה לאחד ממפקדיו. לאחר המלחמה הקשר איתו נותק ורק בזמן הלימודים שלי באוניברסיטה בירושלים הייתי רואה אותו לעתים. מפקדי הכיתות היו:

מוטקה, חבר קיבוץ החותרים (שם משפחתו לא זכור לי). לאחר מלחמת השחרור הוא נשאר בצבא הקבע באגף המודיעין. מאוחר יותר הוא היה מעורב "בעסק הביש", שבו המודיעין הישראלי הפעיל סוכנים במצרים נגד אינטרסים אמריקאיים בכדי לגרום לקרע בין מצרים לארה"ב.

בן עמי, לאחר מלחמת השחרור למד חקלאות באוניברסיטה ולאחר מכן היה פרופסור בפקולטה לחקלאות ברחובות.

נתיבה בן יהודה, שהייתה ידועה בשם השדה "הבלונדינית" אצל הערבים בגליל (הסיפור במלואו יסופר להלן). לאחר מלחמת השחרור היא התחתנה עם סטודנט לפיסיקה (לימים פרופ' פנחס אביבי) ומתגוררת בירושלים עד היום. היא כתבה כמה ספרים והתפרסמה מאוד מהופעותיה ברדיו. אלה היו מפקדינו שכמובן הערצנו אותם כ ותיקי הפלמ"ח.

בתחילת שהותנו ברמות נפתלי עסקנו בעיקר באימונים, כבר הייתה מלחמה בארץ וברמות נפתלי באותה תקופה כמעט ולא הייתה חקלאות. את השדות המרוחקים כבר אי-אפשר היה לעבד בגלל הסביבה העוינת של הכפרים הערביים. בזמן האימונים ערכנו סיורים בסביבה. כמובן כבר נשאנו

נשק אישי - רובים וסטנים. היה לנו מקלע קל 'ברן' בריטי ו'שאטו' צרפתי, שניהם מקלעים מחלקתיים ממלחמת העולם השניה. בנוסף לאימונים עסקנו בלווי מכונית ההספקה שלנו ושל קיבוץ מנרה עד לקיבוץ איילת השחר, מושב המפקדה של הגדוד השלישי ושל המג"ד משה קלמן. משם הרכב הצטרף לשיירה שיצאה מהגליל העליון למרכז הארץ, ובדרך חזרה לוינו כלי רכב שנסעו לרמות נפתלי ומנרה. תמיד לפני יציאת המכונית היינו יוצאים ברגל לבדיקת הדרך ממנרה עד למצודת נבי יושע (כיום 'מצודת כ"ח') ועד לכביש מטולה-טבריה. באותה עת קריית שמונה עדיין לא הייתה קיימת ובמקום היה כפר ערבי בשם חלסה. התנכלות הערבים לתחבורה היהודית גברה וכך כמובן גם התגובה שלנו. באחד הסיורים הותקפה כיתת הברוקלינים מן המארב ואחד החיילים נהרג, ההרוג הראשון במחלקה שלנו במלחמת העצמאות. המ"כ החליט לסגת מבלי לאסוף את ההרוג, אף כי היה ידוע שהערבים מתעללים בגופות ההרוגים. באותו יום מאוחר יותר יצאנו שתי כיתות לשטח, אספנו את הגופה והבאנו אותה לרמות נפתלי.

אבל תוך זמן קצר התחלנו לבצע פעולות קרביות הרבה יותר נמרצות, ואלה השפיעו לא-מעט עלי ועל עולם מחשבותי לעתיד.

אני במלחמת השחרור

אני המקלען של המחלקה

כתה ברמות נפתלי לפני יציאה לסיור אני במרכז עם המקלע המ"כ הוא בן עמי

הפעולה נגד הכפר ג'חולה

הפעולה הראשונה שתוכננה ולא בוצעה, אך שהשפיעה עלי לטווח ארוך, הייתה פעולה על הכפר ג'חולה ששכן מתחת ל"פורונקל" (גבעה מזרחית לרמות נפתלי שצורתה כמו תבלול מורסתי)

מהכפר ג'חולה היו הערבים מתנכלים ויורים על התחבורה מכל הגליל העליון לכיוון טבריה. במטה הגדוד הוחלט על פעולה נגד ג'חולה והמחלקה שלנו נבחרה לבצע אותה. בתדרוך המחלקה נאמר לנו שנפרוץ לכפר ונכנס לבתים וכל גבר יירה מיד, שאלנו מה על הנשים והילדים במידה ויפריעו לנו בביצוע ההריגה, ועל כך נאמר לנו לא לחוס על אף אחד ולבצע את המוטל. למרות שהיינו צעירים מאד פקודה זו לא מצאה חן בעינינו, אבל אף אחד לא חשב לא לבצע את המוטל עלינו. לשמחת רובנו לא יצאה הפעולה אל הפועל.

__הפעולה נגד האוטובוס__

כמענה להתנכלויות לתחבורה היהודית, הירי על אוטובוסים ומשאיות, הוחלט במטה הגדוד לתקוף את האוטובוס הערבי הנוסע לכפרים הערביים קדש ומלכיה. כפרים אלו שכנו באזור רמות נפתלי וכמובן שהביצוע הוטל על המחלקה שלנו. מוקדם בבוקר, בעוד חשכה, יצאנו מרמות נפתלי לאזור הפניה החדה של הכביש העולה לכיוון מצודת נבי יושע (הפניה החדה של הכביש עדיין קיימת, אך כמובן הורחבה עם השנים). התמקמנו בין השיחים, מוסווים היטב, וחכינו להגעת האוטובוס לסבוב החד - הנקודה הטובה ביותר לתקיפתו.

יצאנו בכוח של כיתה עם חובש. המ"כ הייתה נתיבה בן יהודה, שלאחר פעולה זו קיבלה את הכינוי "השֵדָה הבלונדינית" ע"י הערבים.

תפקידי היה של מקלען מחלקתי, אבל כמובן שהשתתפתי בפעולה. ברגע שהאוטובוס הגיע לסיבוב, עבר אותו והתיישר, פתחנו באש מכל הכלים בבת-אחת בצורה אינפילדית (במקביל למטרה). האוטובוס עצר, המשכנו עוד כמה דקות להמטיר אש, והתחלנו בנסיגה חזרה לרמות נפתלי. באותו זמן עדיין היה הצבא הבריטי בגליל ופחדנו שיגיעו כוחות בריטיים ויעצרו אותנו. הנסיגה הייתה מהירה. מיד כשהגענו למושב שוב הוסתר הנשק. אכן, הבריטים הגיעו אחרי מספר שעות, אך אנחנו העמדנו פנים שלא מבינים מה הם רוצים מאתנו. הם לא התעקשו לבצע חיפוש ולאחר זמן קצר עזבו את המושב.

למרות הכינוי "השֵדָה הבלונדינית" נתיבה כמעט התמוטטה במהלך הנסיגה מהפעולה, והיה צורך לעזור לה בהליכה. לעתים הדמיון גדול מהמציאות.

תקיפת משטרת נבי יושע (מצודת כ"ח)

משטרת נבי יושע הייתה אחת מקו המצודות שבנו הבריטים בשנות ה 30 סמוך לגבול ארץ ישראל ולבנון. לקראת סיום המנדאט ב 14 למאי 1948 הם מסרו את המבצר לכוחות הערבים. על ידי כך נותקו רמות נפתלי ומנרה משאר הישובים בגליל העליון, וההספקה לישובים אלו הובאה במסעות רגליים בלילות מאיילת השחר, וחזרה בליל המחרת.

בנסיון הראשון לכיבוש המצודה הוטל על המחלקה שלנו לתת רתק מכיוון דרום, והמחלקה של קיבוץ דפנה הייתה צריכה לכבוש את המצודה מצפון. התמקמנו בלילה בין הסלעים ועמודי הבטון שנבנו בזמן מלחמת העולם השניה כמכשולים לטנקים, למקרה פלישה מלבנון על ידי הצרפתים ממשטר וישי. עם אור ראשון ניתנה הפקודה, ופתחנו באש רובים וסטנים, והמקלע היחיד שהיה ברשותנו. לאחר זמן קבלנו פקודת נסיגה חזרה לרמות נפתלי, כיבוש המצודה נכשל.

באותו לילה נהרגו 28 לוחמים של הפלמ"ח. לזכרם נקראה המצודה, לימים, מצודת כ"ח.

ההגנה על רמות נפתלי

לאחר הכשלון בכיבוש מצודת נבי יושע ירו הערבים לעתים קרבות על רמות נפתלי. היו מקומות גלויים בישוב שבהם היינו חייבים לנוע במהירות או בכפיפה.

באחד הימים הבחנו בקבוצה גדולה של ערבים נושאי רובים, כנראה מ"צבא הירמוך" של פאוזי קאוקג'י העיראקי (ראה להלן), מתקרבים לישוב מכיוון צפון. כיתה בפיקודו של בן עמי, ואני כמקלען המחלקתי עם הברן, יצאה במהירות לאחת הגבעות מצפון, ושם נערכנו להגנת הישוב. שאר המחלקה התארגנה בתוך הישוב להגנה. זמן לא-רב אחרי שהתמקמנו החלו היריות עלינו, ואנו השבנו באש. כמקלען הייתי בקרבה מידית למ"כ, והאנקדוטה של הקרב הזה הייתה שברגע מסויים צעק לי בן עמי: "מובראן! נהרגתי!" הסתכלתי לכיוונו וראיתי שרסיס של אבן פגע במצחו ונזל קצת דם. כמובן שהרגעתי אותו ואמרתי לו שבסך הכל יש לו פצע קטן. לאחר מטח האש שלנו הערבים נסוגו, ואנחנו חזרנו לתוך הישוב.

כאן בא סיפור מדהים - מעט לפני מלחמת לבנון הראשונה (1982) דורון היה בטירונות, ואת המחלקה שלהם הציבו לתפוס משלט ליד גבול הלבנון, בקרבת רמות נפתלי. באחת השבתות החלטנו, תקוה דלית ואני, לבקר אותו ולהביא לו כל מיני דברים טובים. הגענו לרמות נפתלי (הישוב היום איננו ממש במקום שבו היה במלחמת השחרור) ומשם למשלט שלהם. להפתעתי ולהתרגשותי נוכחתי לדעת שהם יושבים על אותה גבעה של הקרב שתיארתי לעיל. כמובן שהייתי מאד עצוב שלאחר יותר משלושים שנה הבן שלי יושב על אותה גבעה להגנה על ישוב שאני נלחמתי להגנתו במלחמת העצמאות, ולבנון עודנה מאיימת ועוינת כאז.

בתקיפה השניה על מצודת נבי יושע שימשה המחלקה שלנו כח רתק מאותו כיוון כמו בתקיפה הראשונה. אחרי מטחי האש הראשונים לא הייתה תגובה מתוך המצודה. התברר שהערבים ברחו לכיוון קדש והלבנון. כשהתקרבנו למצודה נוכחנו לדעת שהיא ריקה מאדם.

מיד עם כיבוש המצודה נפתחה הדרך לישובים רמות נפתלי ומנרה, והמחלקה שלנו הועברה להר כנען כהכנה לשחרור צפת.

<u>כיבוש עין זיתון ושחרור צפת</u>

הר כנען, וההערכות לקרב על צפת. עם העברתנו להר כנען התארגנו מחדש, הפעם במסגרת גדודית-פלוגתית. בפעם הראשונה ראינו את המ"פ שלנו, נצר, שלפני כן לא הייתה הזדמנות לראות אותו, היות שפעלנו במסגרת מחלקתית עצמאית.

באותה עת הייתה העיר צפת מנותקת מכיוון מערב. הכניסה המזרחית אל העיר נשלטה ע"י הערבים שישבו במשטרה, מבצר מטיפוס 'טֶגַרט' שבנו הבריטים במקומות רבים בארץ. המשטרה נמסרה לערבים ע"י הבריטים. הר כנען נשלט ע"י המשטרה בה שלטו הערבים וכתוצאה מכך הם צלפו עלינו שהסתובבנו במתחם. הר כנען היווה כמקום התארגנות של הגדוד השלישי. הפלוגות א' וב' היו כבר בצפת. בהר כנען שיכנו אותנו בבית ההבראה שהיה קיים במקום עוד לפני 1948. ההתארגנות לקראת שחרור צפת החלה בערב פסח תש"ח, אך היינו למעשה מנותקים, ולא הייתה אספקה מלבד מה שהצלחנו להעביר על הגב בלילות, בעליה דרך שבילים מראש פינה להר כנען.

סדר פסח נערך באחד המחסנים של בית ההבראה, ובמקום מצות אכלנו לחם מעופש. ההתארגנות ארכה כמה שבועות, שבהם נערכו אימונים לקראת כיבוש הכפר עין זיתון, ושחרור העיר צפת. הערבים שישבו במשטרה היה צולפים על הר כנען, והיה מסוכן להתהלך בשטחים החשופים, בעיקר בשטח המוביל לחדר האוכל. פעם בעוברי שם פגע כדור בקיר האבן ורסיס של אבן חדר אל כף ידי. עד היום אני חש אותו.

בליל ה 1 במאי 1948 כבשה מחלקה של הגדוד שלנו את הכפר עין זיתון. דבר שהקל על העברת כוחות והספקה לעיר צפת.

בשבועיים שאחרי כן הצליחו אנשי הגדוד השלישי להסתנן לתוך השכונה היהודית הנצורה, שישבה על מדרונה הצפוני של מצודת צפת העתיקה. בצפת הנצורה הִתְאַכְסְנוּ בבתי התושבים, בבתי הספר ובבית בוסל, שהיה בית הבראה של קופת חולים לפני מלחמת ה1948. ההתקפה החלה בליל ה 10 במאי. המחלקה שלנו השתתפה בקרב על המשטרה העירונית הבצורה, ששלטה מלמעלה על הרובע כולו. הקרב היה קשה. שני בחורים מהכשרת דפנה שלחמו לצדי נהרגו. הם היו גבוהי קומה, ואיכשהו שמחתי שאני כזה נמוך.

לא הצלחנו לכבוש את המבצר בהתקפה הראשונה. וכמובן שזה גרם לאכזבה קשה. לאחר ימים אחדים נערכנו להתקפה נוספת. המחלקה שלנו נלחמה בכניסה המזרחית של העיר ויעודנו היה לכבוש את 'בית שלוה' שעמד בכניסה. בהתקפה זו אכן שוחררה צפת. הערבים ברחו מהעיר, וגם נטשו את משטרת ה'טגרט' מול הר כנען.

הדבר היה לקראת ה 15 במאי, היום שבו הכריז דוד בן גוריון על הקמתה של מדינת ישראל. באותו ביום שישי אחר-הצהרים עמדתי בשמירה מתחת לבית שלווה, ומישהו בא וסיפר לי שכרגע הוא שמע ברדיו שהוקמה מדינת ישראל. באותה עת היה רדיו מכשיר גדול ומהודר, ולא לכל משפחה היה מכשיר כזה בביתה. אכן, זה אחד הדברים שהשתנו מאוד.

<u>שחרור צפת</u>

אני

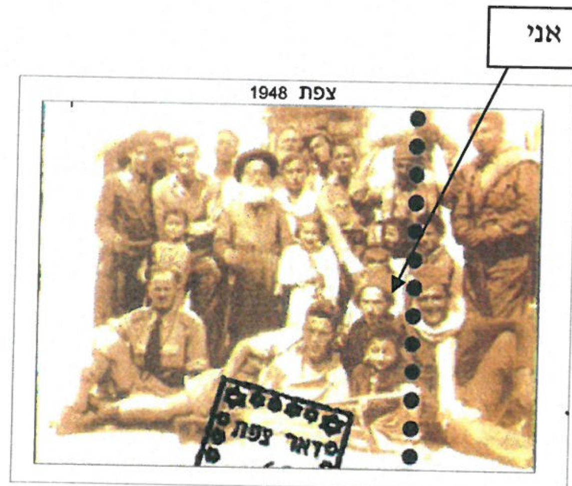

ערב ההסתערות הגדולה בצפת.
המקלעים אשר יעשו את המלאכה

הכיתה שלנו אחרי שחרור צפת אני הימיני ביותר

בול דאר ישראל ל 50 שנה לשחרור צפת כל המחלקה שלנו עם הרב של צפת ועוד נלווים מיד לאחר השחרור

ג'יב יוסף – מגדל. זמן קצר אחרי שחרור צפת הועברה המחלקה שלנו מצפת לקיבוץ החדש שהוקם בין צפת לראש פינה, במקום שנקרא ג'יב יוסֶף (כיום זהו קיבוץ עמיעד, שבו התגוררה רחלה, דודתה של תקוה). בתקופה זו עדיין התנהלה התחבורה בשיירות, ואנחנו נתנו להן ליווי עד טבריה.

פרק ביניים: קורות משפחת בראון אחרי מלחמת העולם השניה

יציאת המשפחה מברית המועצות לגרמניה. גמר המלחמה באירופה בשנת 1945 מצא את משפחתי עדיין בסמרקנד, אוזבקיסטן. אחרי מספר חודשים סידר ירחמיאל לעצמו ג'וב: לווי רכבת שהובילה משלוח של סוסים מאוזבקיסטן לפולין. הוא צירף את כל המשפחה כמטפלים של הסוסים, וכך כולם עזבו את ברית המועצות מוקדם יחסית לאחר גמר המלחמה. בהגיעם לפולין הם מסרו את הסוסים לתעודתם, עזבו הכל והסתלקו.

המשפחה החליטה לנסוע לסטוצ'ק, מבלי לדעת שכל בני המשפחה הושמדו עוד בשנת 1942 בטרבלינקה. בבואם לסטוצ'ק נוכחו לדעת שאין שם אף יהודי, באותה שעה הם החליטו לעזוב את פולין ולנסוע לגרמניה למחנות העקורים. בשלב הראשון הם הגיעו לברלין, ושם נולדה הבת הראשונה של נחמה – שושנה.

עד מהרה הם עברו לדרום גרמניה, ומצאו מגורים במחנה עקורים בעיר לייפהיים. באותה עת הקימו בעלות הברית (ארה"ב, אנגליה וצרפת) מחנות "עקורים" עבור פליטי המלחמה בכל רחבי גרמניה שהיו בשליטתם. המשפחה התגוררה במחנה לייפהיים עד שנת 1948. במשך התקופה הזאת הקימו אבא ונחמה תיאטרון ביידיש שהופיע במחנות העקורים בכל דרום גרמניה. אבא ונחמה היו השחקנים הראשיים בהצגות.

באותו זמן נוצר קשר מכתבים סדיר ביני לבין המשפחה. כל כמה שבועות היו מגיעים מהם מכתבים וכמובן שמיד עניתי להם ביידיש, שאותה כבר כמעט ושכחתי.

עליתו של ירחמיאל לארץ. לאחר שהמשפחה - הורי, ירחמיאל, נחמה ובעלה יחיאל - התמקמו בגרמניה, החליט ירחמיאל לעזוב את חיק המשפחה. הוא נטש את מחנה העקורים עוד בתחילת 1946 ונסע לאיטליה, לנמל לה ספציה, ששם התארגנו המעפילים בספינות על מנת להגיע לארץ. בקיץ 1946 הגיע ירחמיאל לארץ עם ספינת המעפילים "לה ספציה" (שנקראה על שם נמל היציאה). עם הגעתם לארץ נתפסו כל המעפילים על ידי הבריטים, והועברו למחנה עתלית (המחנה שגם אני הובאתי אליו בבואי ארצה). מיד כשקיבלתי את הידיעה שירחמיאל הגיע לארץ והוא בעתלית (חושבני שהידיעה הגיעה אלי דרך הסוכנות) נסעתי לעתלית, שלא הייתה רחוקה מהמוסד שלי. מצאתי שם הרבה אנשים ליד הגדרות ובקשתי שיודיעו לירחמיאל בראון שאחיו משה מחכה לו ליד הגדר. לא עבר זמן רב וירחמיאל הגיע. כמובן שמאד התרגשנו אבל אפילו לא יכולנו להתחבק בגלל הגדר המפרידה. מיד עם שחרורו מעתלית נסע ירחמיאל למוסד כדי להפגש אתי. אנחנו, ילדי המוסד, היינו בדיוק במחנה קיץ על חוף נהריה. ירחמיאל כמובן הגיע לשם, הפגישה הייתה מרגשת. שנינו שמחנו והתחבקנו, אבל הייתה זרות מסוימת בינינו.

פגישתנו עם שחרורו ממחנה עתלית

הקו החינוכי במוסד באותן שנים, היה מקובל בכל מוסדות החינוך של הסוכנות היהודית ועליית הנוער, וכן בתנועות הנוער והקיבוצים, שאף לגמול את בני הנוער ממסורת הגולה, מנהגיה ושמותיה. הדיבור ביידיש נחשב ל"גלותי" וכמעט אסור. אבל בפגישה עם ירחמיאל השפה היחידה שיכולנו לדבר בה הייתה היידיש של בית ההורים, שהייתה שפתנו עוד מלפני המלחמה. התביישתי לדבר איתו יידיש בפני החברים והתרחקנו מהם כדי שנוכל לדבר.

כתוצאה מהדחקת היידיש כמעט ושכחתי לדבר בה, אף שהיא חזרה אלי עד מהרה. אין שוכחים שפת אם כל כך מהר.

ירחמיאל הביא לי מתנה שעון יד. באותה תקופה רק יכולתי לדמיין שיהיה לי שעון. (שעון זה נפגע מרסיס בזמן שחרור צפת. לפני הקרב נאספו כל השעונים מכל הלוחמים [והוחזקו ע"י אחת המ"כיות של הגדוד] כדי שהספרות הזרחניות לא יגלו את מיקומנו בלילה). השעון נפגע על היד של המ"כפית.

לאחר פגישה ראשונית זו נסע ירחמיאל לתל אביב. הוא מצא מיד עבודה כסבל בבית חרושת לגזוז, והשתכר לא-רע. יחד עם חברים שאת חלקם עוד הכיר משנות שהותנו באזור ארכנגלסק הוא שכר דירה במרכז תל אביב, ליד ככר דיזנגוף.

היותו של ירחמיאל בארץ שינה לי את החיים. סוף כל סוף היה לי מישהו בארץ שאליו יכולתי לנסוע בחגים או בסופי שבוע. מכיוון שירחמיאל הרוויח יפה הוא כמובן פינק אותו בכסף כיס

מעבר למה שקיבלנו במוסד, וקנה לי כל מיני דברים. לקראת חורף 1946 הוא קנה לי מעיל עור מלהיב, מעיל חום שכמובן התפארתי בו לפני החבריא. נסיעותי אליו נמשכו עד חורף 1947, עם הגיוס שלנו לפלמ"ח ופריצת מלחמת השחרור.

בזמן שהותי בג'יב יוסף התחתן ירחמיאל עם אהובה, אבל בגלל חוסר קשר עם מרכז הארץ והפעילות המלחמתית שלנו לא הגעתי לחתונה. באותו זמן לא היו בארץ טלפונים כמו היום והקשר היה במכתבים - למרות המלחמה הדואר פעל. ירחמיאל ואהובה עברו לגור אצל ההורים של אהובה שגרו בצריף בסוף רח' הירקון בתל אביב. באותה עת גוייס גם ירחמיאל והוא שרת כנהג ביחידת תותחנים. צה"ל עדיין העביר את תותחיו המעטים ממקום למקום, בהתאם לדרישות החזית.

חופשתי הראשונה בסיום מלחמת השחרור והפגישה עם ירחמיאל ואהובה שנינו חיילים

המלחמה בצפון

עם הפלוגה במגדל.

מג'יב יוסף עברנו למושבה מגדל, ושיכנו אותנו שם במלון ששימש כבסיס לכל פלוגה ג'. מיד עם הגיענו למגדל נלקח חלק מהפלוגה שלנו כתגבורת לגדוד הראשון, שהתכונן להדיפת צבא קאוקג'י מאזור משמר העמק – עין השופט. הביאו אותנו לקבוץ רמת יוחנן להתארגנות כרזרבה, ומשם

נלקחנו לאזור הכפר הערבי לג'ון (היום צומת מגידו) לפינוי פצועים, נשאנו אלונקות קילומטרים רבים וזכור לי שעד שהגענו למשמר העמק כוחותינו כמעט ואפסו. כאבי הידיים נמשכו מספר ימים. לאחר פעולה זו חזרנו למחלקה במלון במגדל.

בזמן שהותנו במגדל החליטו שאני צריך לצאת לקורס מ"כים במחנה ג'וערה, לא רחוק מעין השופט. יחד אתי נשלח מהמחלקה שלנו אחד הרצל שכטרמן, שעם הזמן נודע כהרצל שפיר והיה אלוף בצה"ל (מועמד לרמט"כל, ולאחר שחרורו מהצבא היה מפכ"ל של המשטרה. מסיבה כלשהי התעכבה הנסיעה שלי לג'וערה. הגעתי לשם לאחר כמה ימים מתחילת הקורס ונאמר לי לחזור לפלוגה. באותה תקופה שמחתי לחזור אל החברים ולא להיות בקורס מכ"ים. יתכן שאילו הייתי בקורס הזה, חיי היו שונים מכפי שהיו. אל- נכון הייתי יוצא לקורס קצינים ולאחר מלחמת השחרור הייתי נשאר בצבא הקבע, כמו רבים מאלה שעברו באותם ימים קורסים למפקדים.

פעילות מעבר לגבול הצפון. בתקופת ישיבתנו במגדל היינו יוצאים מדי פעם לפשיטות בתוך סוריה, אולי כדי להראות נוכחות ואולי לצורך פעילות צבאית. באחת הפעולות באזור בניאס הרחקנו מעבר לגבול וחדרנו עד לרגלי החרמון. שם נתקלנו בּיְרִי מסיבי, ופתאום הרגשתי דקירה חדה בזרועי. הייתי בטוח שנפצעתי מכדור, תפסתי את מקום הכאב והרגשתי שמשהו זז בתוך ידי. היה ליל ירח ופתחתי את כף היד וראיתי עקרב שחור. אינסטינקטיבית מחצתי אותו, ומאותו רגע שכחתי את העקיצה בגלל הקרב.

באותו קרב נפל חברנו חיים ביאר שהיה מקבוצתנו במוסד 'אהבה'. חיים היה מהילדים שהגיעו למוסד מטורקיה אחרי מלחמת העולם השניה. לפנות בוקר נסוגונו: המטרה הושגה - להראות נוכחות מעבר לגבול.

פעולה דומה ביצענו ברמת הגולן מעל מצוקי הר סוסיתא. בערב הגענו לקיבוץ עין גב בסירות מטבריה, התארגנו והתחלנו לעלות במצוק עד לרמה. כאשר הגענו למעלה הבחנו בחניון מכוניות וסביבו חיילים של הצבא הסורי. נשכבנו על הארץ והמתנו. בינתיים היה לי משעמם. שיחקתי עם נִצְרַת הרובה האנגלי שהיה בידי ופלטתי כדור. מהומה נפלה בין החיילים הסורים, המכוניות הותנעו והחלה בריחה, שהתפשטה עד לכפר שליד החניון. היום שוכן במקום הכפר הסורי קיבוץ מבוא חמה.

מכיוון שהיריה הבודדת מהרובה שלי גרמה לבריחת החיילים הסורים, איש לא טרח לברר מי פלט את הכדור. המטרה הושגה: הצבא הסורי נוכח שהיהודים מגיעים גם עד רמת הגולן.

גזרת ירושלים והפרוזדור - מבצע דני, ומשם לנגב

כיבוש לוד והאזור ממזרח לה

בתחילת חודש יוני הועברנו למחנה סרפנד – כיום צריפין. סרפנד היה מחנה בריטי מסודר עם צריפים טובים וחדרים נוחים, לאחר כל הפעולות המלחמתיות בגליל וחוסר הנוחיות במשך חודשים רבים פתאום הרגשנו כמו מלכים. התארגנו במשך כמה ימים ויצאנו לכיבוש העיר לוד, כחלק מ"מבצע דני", המבצע כלל גם את תפיסת הדרכים המוליכות מזרחה לרמאללה, ומניעת משלוחי תגבורת של הלגיון הערבי לחייליו שבעיר. אחרי שטור המשוריינים בפיקודו של משה דיין תקפו את העיר ממזרח אנחנו נכנסו ממערב העיר אחריהם כמעט ללא קרב. חיילי הלגיון הערבי שהחזיקו בעיר נסוגו מזרחה. הגדוד שלנו לא נשאר בעיר, ומיד המשכנו מזרחה לאזור ג'מזו – ברפיליה, ושם נכנסנו לקרב עם הלגיון הערבי. משני צידי גדרות צבר היו חיילים - יהודים מכאן וערבים מכאן, וירינו זה על זה. עוד באותו יום נסוגו חיילי הלגיון הערבי לכיוון רמאללה.

משלטי הפרוזדור

בארץ התחילו לדבר על הפוגה בקרבות בהתערבות האו"מ. לצורך חידוש התחבורה לירושלים הנצורה נסלל כביש זמני, הוא "דרך בורמה" (על שם נתיב האספקה הצבאית שסלל הצבא הבריטי במלחמת העולם השניה מהודו לתוך בורמה, שנכבשה על ידי היפנים). את הגדוד שלנו הושיבו על משלטים מעל "דרך בורמה". באותם שבועות, עם כניסת ההפוגה הראשונה לתוקפה, לא הייתה פעילות מלחמתית והישיבה על משלט הייתה משעממת. פה ושם לוינו את שיירות ההספקה שעלו לירושלים, והעיר כבר לא הייתה נצורה. ההפוגה בקרבות נתנה לנו אפשרות לקרוא ספרים, דבר שלא יצא לנו לעשות במשך חודשים רבים. בזמן ישיבתנו על משלט הגיעה לארץ אוניית הנשק של האצ"ל 'אלטלנה', וברגע מסוים חשבו לשלוח אותנו לתל אביב כדי להשתלט עליה, במידת הצורך. הוסבר לנו עד כמה הדבר חשוב לשלטון הדמוקרטי של המדינה הצעירה. לבסוף לא היה צורך בנו, וכולנו שמחנו שלא היינו מעורבים בקרבות בין יהודים ליהודים.

בקרב על לטרון המחלקה שנו שימשה כרזרבה בשטח הקרב עצמו.

הפלוגה יורדת לנגב הנצור

בגמר ההפוגה הראשונה עדיין היה הנגב מנותק ממרכז הארץ. אפשר היה להגיע מן הצפון עד לקיבוץ נגבה. כל אזור חוליקאת (קרית גת היום) ועד למג'דל (אשקלון היום) הוחזק בידי הצבא המצרי. אספקה לישובי הנגב הועברה בלילות בין קוי המצרים וכך גם אנחנו עברנו לאזור הוג' (היום קבוץ גבים) (במלחמת העלם הראשונה באזור זה היו קרבות קשים בין האנגלים והטורקים – גרמנים) והגענו לקיבוצים דורות ורוחמה. בזמן שהותנו באזור דורות, באהלים, הגיע נשק חדש מצ'כסולובקיה וצוידנו ברובים צ'כיים ח ד ש י ם. זה היה חידוש מרעיש, כי בכל האימונים והקרבות היינו רגילים לרובים מיושנים – כלים אנגליים וקנדיים או צרפתיים, מכל הבא ליד, ופתאום כולם קבלו רובים חדשים, טריים מבית החרושת. כמו כן נבנה שדה תעופה באזור רוחמה והגיעו מטוסי דקוטה שהוברחו לארץ בכל מיני תחבולות. תפקידנו העיקרי היה שמירה באזור שדה התעופה ולמנוע הסתננות של "גורמים עוינים".

סיורים בנגב. סיירנו באזור שדה התעופה, לפעמים אפילו למרחק קילומטרים רבים. לא היו לנו כלי רכב, וכל הסיורים היו רגליים. שמור בזכרוני סיור אחד שבו הוצבתי, עם עוד חייל מהגדוד ששמו לא זכור לי (מאוחר יותר הוא נהרג), לצפות במשך יום מראש גבעה שולטת (כיום תל קשת על יד מושב אחוזם) מעל נחל עדולם, ולרשום כל תנועה באזור. במחנה שלנו על יד דורות לא הייתה פעילות רבה, והשעמום היה רב. פה ושם שקענו במשחקי קלפים שלעתים אף גרמו למריבות.

תפיסת בית חנון

יום אחד נשלחנו לתפוס את הכפר בית חנון, שהיה כבר ריק מתושבים. הכפר נכבש בפעולה קודמת על ידי חטיבת גבעתי שלחמה באזור. התמקמנו לתצפית על הדיונות מסביב לכפר, ואז ירדנו אל הכפר ונכנסנו לאחד הבתים. מידה נתקפנו בגרוד נורא, ברחנו החוצה ונהיה לנו חושך בעיניים. היינו לבושים במכנסיים קצרים, והרגליים שלנו היו שחורות מאלפי פרעושים שכיסו אותנו. מיד התפשטנו ערומים והתגוללנו בחול עד שכל הפרעושים נעלמו. כך גם עשינו עם הבגדים שלנו.

משלט ברצועת עזה ליד בית חאנון - משחקים קלפים אני בצד ימין

רעמת השער שלי צילום לתעודת זהות במשלט בנגב 1948

בזמן שהותנו בנגב הוחל בהנפקת תעודות זהות של מדינת ישראל. הגיעו צלמים מקצועיים וצילמו כל אחד עם מספר הזהות שלו מתחת לתמונה, כמו אסירים. תמונה זו הוצמדה מאוחר יותר לתעודת הזהות שהונפקה בתחילת שנת 1949.

חזרה צפונה. בית שאן

היינו בנגב עד לסוף הקיץ ואז כל הגדוד עבר לבית שאן. הכל כבר היה מאורגן כחטיבה (שני גדודים – הגדוד הראשון והשלישי) שנקראה חטיבת יפתח, ומפקדה היה מולה כהן. בשהותנו בבית שאן לא הייתה למעשה כל פעילות מלחמתית ממשית, היינו יוצאים לסיורים באזור כאוכב אל-הווה (היום כוכב הירדן), ולעתים היינו נשארים שם במשלט שבוע ימים. האזור נותר ממוקש מאז תחילת המלחמה, וקרה פעמיים שאנשים עלו על מוקשים ואיבדו רגל.

למרות שהמלחמה עדיין נמשכה באזור הדרום, בזמן שהותנו בבית שאן לא הרגשנו ממש את המלחמה. לאחר זמן, בתחילת חודש ינואר 1949, נשלחתי עם עוד כמה חברים לקורס קשר בסרפנד (היום בה"ד 7, צריפין). הקורס התקיים במסגרת כלל–צהלית, וכל ההתנהגות, הסדר, העברת הפקודות כדומה לא תאם את ההבנה של אנשי הפלמ"ח שהשתתפו בקורס. באחד הימים יצאו חלק מחיילי הקורס ל after לתל אביב, ואני לא נכללתי בין היוצאים. החלטתי לצאת ויהי מה, ויצאתי. מתל אביב חזרנו למחנה באוטובוס, ומי אם לא מפקד הקורס ישב באוטובוס והוא הבחין בי. בהגיענו לשער המחנה ירדתי מהאוטובוס מבלי שהמפקד יבחין בי ועליתי על גג האוטובוס, וכך נכנסתי למחנה. ירדתי במהירות מגג האוטובוס וחזרתי לצריף המגורים ונכנסתי למיטה מתחת לשמיכות. לא עבר זמן רב ומפקד הקורס נכנס לצריף, ניגש למיטה שלי ואמר: "מוברא, זה שלא תפסתי אותך בכניסה למחנה זה לזכותך, אבל מכיוון שראיתי אותך באוטובוס תקבל במשפט רק ריתוק ולא מאסר של שבוע, על יציאה מהמחנה ללא אישור".

הקורס הסתיים וחזרנו לבית שאן, וכמובן בתור קשרים של הגדוד עברנו לפלוגת המפקדה. מפקדת המחלקה שלנו הייתה בחורה שמאוחר יותר התחתנה עם מפקד הפלוגה. היא התפרסמה מצולמת במכנסיים קצרים עם אקדח, בזמן מבצע דני, ולידה תמונתה שותה מים מכד. לאחר מכן חובר עליה השיר הידוע של אברהם חלפי ומרדכי זעירא "ראיתיך עם כד צמוד אל השפתיים..."

החיים המונוטוניים בבית שאן שיעממו אותנו וגם את הפיקוד. באותו זמן התחילו לשחרר את אנשי ההכשרות של הפלמ"ח, ומכיוון שהייתי חבר הכשרה הייתי גם אני מועמד לשחרור. אבל הלך המחשבה בין אנשי ההכשרה השתנה: במקום ללכת לקיבוץ החליטה ההכשרה ללכת למושב שיתופי. באותה תקופה כבר לא הייתי פעיל מבחינה חברתית בהכשרה, למרות שפורמלית לא עזבתי אותם.

בא זמן השחרור בסביבת חודש אפריל 1949. נסעתי לתל אביב לחופשת שחרור בבית הורי, שבזמן הזה התמקמו בבית ערבי על גבול תל אביב - יפו, בסוף רח' מזרחי ב'.

אחרי 6 שנים - חזרה לחיק המשפחה

עליית ההורים, נחמה ומשפחתה

ההורים הגיעו לארץ באוגוסט 1948 באוניה 'עצמאות', היא 'אקסודוס' לשעבר. עם הגעתם ארצה הם הועברו למחנה עולים בפרדס חנה שקודם לכן שימש כמחנה של הצבא הבריטי בארץ (מחנה 80 המפורסם). כזכור, באותו זמן שהה הגדוד שלנו בנגב שעדיין היה מנותק ממרכז הארץ. לכבוד הארוע המשפחתי המיוחד קיבלתי חופשה וטיסה ל"ארץ" באחד ממטוסי הדקוטה שהטיסו הספקה לנגב וחזרו ריקים, כך שאפשר היה לטוס לפחות לכיוון אחד.

הגעתי למחנה בפרדס חנה ומיד פגשתי את הורי, את נחמה,את חיליק שלא הכרתי לפני כן ואת שושנה הקטנה. ההתרגשות הייתה גדולה. הם הביאו לי מתנה נהדרת מגרמניה: מצלמת קודק גרמנית מטיפוס רטינה III שבאותה תקופה הייתה מצלמה כמעט מקצועית. מצלמה זו שימשה אותי במשך שנים רבות עד שנסענו לארה"ב להשתלמות בשנת 1965, ושם קניתי מצלמת רפלקס משוכללת.

ההורים, נחמה וחיליק לא שהו זמן רב במחנה העולים, וחיפשו מקום מגורים בתל אביב. ירחמיאל עדיין עבד בבית החרושת לגזוז שהיה בסוף רח' מזרחי ב', וליד בנין זה עמד בית ערבי ישן ונטוש. והורי החליטו שהם יעברו אליו. באותה תקופה עדיין אפשר היה להשתלט על נכסים נטושים ואיש לא הקפיד על כך. ההורים באו והתנחלו. בקומה העליונה של הבנין (בקומה התחתונה היו מחסנים) היו 7 חדרים. הם השתלטו על 5 חדרים. ההורים גרו בחדר אחד, נחמה חיליק ושושנה בשני חדרים. חדר נוסף הפך למטבח, ושם הייתה מיטה שבה אני ישנתי בביקורי. לימים השכירה נחמה את אחד מחדריה לרווק, ועברתי לישון אתו בחדר, על מיטה צבאית אמריקאית שהייתה מקופלת ביום, כאשר החדר שימש כסלון. עם הזמן הרווק עזב, ונחמה השכירה את הסלון לאם ובנה שעלו מבולגריה.

מיד לאחר שהם נכנסו לבנין הזה הם סידרו עם הסוכנות היהודית את הפורמליות לשכירת החדרים. עדיין לא היו במדינה לא מנהל מקרקעי ישראל ולא אופוטרופוס על הרכוש הנטוש, שמאוחר יותר נחתמו חוזי שכירות אתם.

במקום הבית הערבי הישן עומד היום בנין מסחרי גדול בית מרכזים (שחלקו נשרף) ועובר במקום רח' ראשי קיבוץ גלויות.

אבא מיד מצא עבודה כשומר על רכוש נטוש בלוד ורמלה, אבל בתפקיד זה הוא לא החזיק זמן רב. הוא חיפש עבודה כספר, שזה היה מקצועו, ואכן מצא עבודה - אך גם זו לא נמשכה זמן רב. לאחר מכן הוא חכר מספרה וניסה להפעיל אותה, אבל אי-ידיעת השפה העברית מנעה את הצלחתו של העסק. בסופו של דבר הוא מצא עבודה בעיריה בתור מנקה רחובות. באותה תקופה להיות מנקה רחובות לא היה בו פחיתות כבוד. הוא הרוויח יפה, ולמרות גילו (מעל חמישים) הוא קיבל קביעות בעיריה, דבר שנחשב כהישג, אז כעתה. אבא המשיך לעבוד בעיריה עד ליציאתו לגמלאות בשנת 1963, עם הולדת דורון (נכד ראשון בראון).

אמא, עם מרצה הרב, הייתה לה מכונת תפירה שהביאה מגרמניה, ומיד מצאה עיסוק כקבלנית משנה לתפירת חלוקים, תוספת הכנסה למשכורתו של אבא.

חיליק לאחר תקופה קצרה גוייס לצבא. הוא שרת בגולני בגליל העליון. מכיוון שהוא היה נשוי עם ילדה היה עליו לשרת רק שנה אחת לאחר הטירונות.

אחרי שחיליק השתחרר מהצבא קנו הוא וירחמיאל, בעזרת ההורים, משאית בשותפות. הם עבדו בהובלות בכל הארץ, אך השותפות הזאת לא נמשכה זמן רב מכיוון שמעולם לא שרתה האהבה ביניהם. לאחר הפרידה כל אחד מהם הוציא רשיון למונית וכל אחד קנה מונית. הם החזיקו זמן רב במלאכה זו, ירחמיאל עד לפרישתו בערך בגיל 80 ויחיאל עד לפטירתו.

כארבע שנים מאז עלייתם ארצה קנו יחיאל ונחמה דירת שני חדרים ברח' אבן גבירול, שאז נחשב לצפון ה"עשיר". כשנתיים לאחר מכן, בשנת 1956, אחרי מלחמת סיני, קנו ההורים דירת שני חדרים ליד נחמה ברח' עין-גדי, ובה הם גרו עד לפטירתם.

עם ההורים, אחרי הצבא

עם גמר המלחמה ועד לשחרורי מהפלמ"ח הייתי מגיע מדי פעם לחופשה קצרה לתל אביב. אבל עדיין לא הרגשתי כחלק אורגני של המשפחה, עדיין הייתה זרות בינינו. אף על-פי כן, עם שחרורי בחודש אפריל 1949, בחרתי לגור באופן קבוע בבית ההורים, עם נחמה ויחיאל ושושנה.

בשבועות הראשונים בתל אביב לא ידעתי מה לעשות עם עצמי, לעתים הייתי הולך ליום שלם לים, ולא חוזר הביתה עד הערב. יום אחד לא חזרתי עד מאוחר, ואבא בא לחוף לחפש אותי. אמרתי לו אז שלהבא לא יחפש אותי, אני כבר ילד גדול. היום היו קוראים לזה הלם קרב. לאחר כמה שבועות של בטלה, ואינני יודע מה אני בעצם רוצה, התאוששתי והתחלתי לחפש עבודה. בלשכת העבודה הציעו לי ללמוד בקורס לטפסנות בנין. זה היה אמור להיות קורס מעשי, ז"א עבודה בבנין כעוזר לטפסן מקצועי ופעמיים בשבוע בשעות הערב ללמוד "תיאוריה" - איך להחזיק את הפטיש ואיך לתקוע מסמר. באותם ימים היו משלמים לפועלים כל יום בסוף היום, לאחר שבוע ימים הבנתי שזה לא בדיוק המקצוע שאני רוצה לעבוד בו. בלשכת העבודה הציעו לי להרשם לקורס חשמלאים. הדבר מצא חן בעיני ונרשמתי. כחייל משוחרר הייתי פטור מתשלום שכר לימוד. הקורס התקיים במסגרת בית ספר 'אורט' ביפו. הוא נמשך חצי שנה ורמת הלימודים היתה נאותה. בגמר הקורס והבחינה, הייתי חשמלאי מקצועי עם תעודה. מיד בגמר הקורס בדצמבר 1949, הוצעה לי עבודה בחברת החשמל. כבר אז נחשבה עבודה קבועה בחברת החשמל למציאה - שכר טוב, וחשמל בחינם. השכר הבסיסי שקיבלתי בחודש הראשון לעבודה, ללא שעות נוספות, היה 50 לירות של בנק אנגלו-פלסטינא – היום בנק לאומי (עד היום יש לי באוסף המטבעות שלי חצי לירה של בנק אנגלו-פלסטינא). המטבע החוקית של המדינה עם יום תקומתה המשיכה להיות הלירה הפלסטינאית (שהייתה שווה ערך לפאונד סטרלינג הבריטי) עד שכעבור כשנה הוחלפה ללירה ישראלית. אבא, שהיה עובד עיריית תל אביב, השתכר הרבה פחות ממני. בשבועות הראשונים מסרתי את כל המשכורת שלי להורי, שעדיין נזקקו לדברים רבים, כגון ריהוט - הם עדיין ישנו על מיטות הברזל שקיבלו מהסוכנות. לאחר כשנתיים עבודה בחברת החשמל פתחתי לי חשבון בנק פרטי, ורק חלק מהכסף נתתי להם כהשתתפות בהוצאות הכלכלה.

השתלבותי במשפחה

כאמור, עם חזרתי הביתה, אל בית ההורים, לא הרגשתי כחלק אורגני של המשפחה. החינוך שקיבלתי במוסד 'אהבה' הטביע בי סימנים. כמו עם בואו של אחי ירחמיאל לארץ, התביישתי לדבר ברחוב עם הורי יידיש, אף כי במהלך מגורי אתם חזרה אלי השליטה בשפה. השנים שחייתי ללא הורים, שבהן התפתחתי מילד לנער, גרמו לכך שבמשך חודשים רבים לא השתלבתי בחיים אִתָּם ומעט מאוד ביליתי אתם. בגמר העבודה הייתי חוזר הביתה, מתקלח, וברוב הערבים הייתי

יוצא מהבית וחוזר רק מאוחר לשינה. הביקורים אצל בני הדודים מהמשפחה שהגיעו פחות או יותר יחד אתם לארץ לא עניינו אותי, ובדרך כלל התחמקתי מהם.

החזרה לחיק המשפחה הייתה לי תהליך ארוך. למעשה רק לאחר כשנתיים התחלתי לחוש יותר קרבה בחיק המשפחה.

החלטה נחושה: בחינות בגרות אקסטרניות

כפי שכבר ציינתי, במוסד 'אהבה' לא למדנו לימודים תיכוניים מלאים וכמובן שלא נדרשנו לעמוד בבחינות בגרות. באותה תקופה היה לי ברור שאין צורך בבחינות בגרות – אני אהיה חקלאי בקיבוץ, זה היה האידיאל. מכיוון, שאידיאל הקיבוץ עבר לי הגעתי למסקנה שמוטב כי אעשה בחינות בגרות אקסטרניות. בסוף שנת 1952 החלטתי סופית להתחיל ללמוד בבית ספר ערב. עם חברי מיקי הלפט נרשמנו ללימודים. שנינו עבדנו ביום, מיקי כטכנאי שיניים ואני בחברת החשמל. כל יום לאחר העבודה הלכנו ללמוד משעה 6 עד 10 בערב, ולומדים בקורסים לכל המקצועות של הבגרות. בקיץ 1953 ניגשנו לבחינות ושנינו עברנו אותם. אמת - לא בציונים גבוהים. מיקי נרשם כבר לשנת הלימודים 1954 בבית ספר לרפואת שיניים. אני עדיין לא החלטתי סופית על לימודים אקדמאיים.

העבודה בחברת החשמל

לאחר מספר שנים כעובד במחלקה לחיבור בתים לרשת החשמל, נמאסה עלי העבודה ולא ראיתי את עתידי בזה. אילו הייתי נשאר בחברת החשמל הייתי מתקדם לכל היותר לתפקיד ראש קבוצה, ולהיות אחראי על 2 – 3 אנשים.

עבודה בחברת החשמל לאחר שיחרורי מהפלמ"ח

באותה תקופה שלטה בכל הארץ, וכמובן בחברת החשמל, מפלגת מפא"י (מפלגת פועלי ארץ ישראל, שעם הזמן הפכה להיות מפלגת העבודה). המפלגה שלטה בועד העובדים, ובלעדי אישור ועד העובדים לא ניתן לקדם איש.

באותה עת הייתי מקורב בדעותי למפ"מ (מפלגת פועלים מאוחדת), מפלגה סוציאליסטית שמאלנית צמודה לדעות הקומוניסטיות של ברית המועצות. העיתון של מפ"מ היה 'על המשמר', וכל בוקר בלכתי לעבודה קניתי בקיוסק ברחוב סלמה את העיתון. דבר זה היה לצנינים בעיני כל המפאיניקים וכמובן בעיני ועד העובדים.

פניתי אל ההנהלה וביקשתי חופשה-ללא-תשלום ללימודים באוניברסיטה, אבל בגלל דעותי לא זכיתי בתמיכת ועד העובדים. לכן לא יכולתי להתחיל ללמוד כבר בשנת הלימודים 1954. המשכתי להפציר בהנהלה שיעניקו לי חופשה ללא תשלום, עד שבסוף אושרה לי חופשה למטרת לימודים, ונרשמתי למחלקה לגיאולוגיה באוניברסיטה העברית.

הלימודים באוניברסיטה העברית

החלטתי ללמוד גיאולוגיה הייתה אל-נכון קשורה לאהבתי לטבע, שהחלה עוד בהיותנו במחנה לוגובוי באזור ארכנגלסק. סיפרתי להורי שהחלטתי ללמוד גיאולוגיה, אך הם כנראה לא ידעו בדיוק באיזה מקצוע מדובר. הם ניסו לשכנע אותי שמכיוון שאני חשמלאי כדאי שאלמד הנדסת

חשמל בטכניון, ואז גם אוכל לחזור לעבוד בחברת החשמל. עם זאת, הם לא הפעילו לחצים מיוחדים שלא אלמד גיאולוגיה - הם הבינו שזו החלטה סופית שלי.

באוניברסיטה נהגו לומר שכל מי שיודע לחתום את שמו יכול להתקבל ללימודים במחלקה לגיאולוגיה. במזכירות של מדעי הטבע סיפרתי שעשיתי בחינות בגרות אקסטרניות, והם אפילו לא דרשו שאציג את תעודת הבגרות (אותה סירבתי להוציא ממשרד החינוך, מכיוון שדרשו בעדה תשלום של לירה ישראלית אחת). בכל חופשה ארוכה מהלימודים חזרתי לעבודה בחברת החשמל, כדי להשתכר ולהתקיים בירושלים. עזרה מהורים לא יכולתי לקבל, לא היה להם.

עד מהרה שקלתי לעזוב את משרתי בחברת החשמל. בשנים הראשונות לקום המדינה עדיין דגלו מוסדותיה בהליכה להתיישבות חקלאית, אם לקיבוץ ואם למושב, ועל פי החוק היה כל מי שהחליט לעבור מהעיר וללכת לחקלאות היה זכאי לקבלת פיצויים ממקום עבודתו. בשנה השניה ללימודי באוניברסיטה השמיע בן גוריון, ראש הממשלה הראשון של מדינת ישראל, נאום בכינוס בהרצליה, ובו אמר שלימודים אקדמיים הם חשובים לא פחות מהליכה לחקלאות. ניצלתי את האמירה הזאת, וכתבתי מכתב לבן גוריון. ציטטתי את דבריו מנאומו בהרצליה וביקשתי שאם אכן הוא עדיין חושב שלימודים אקדמאיים חשובים, שיבקש מחברת החשמל שישלמו לי פיצויים על שנות עבודתי שם. תוך זמן קצר קיבלתי תשובה מלשכת ראש הממשלה ובה כתבו שאכן הם יפנו בענייני להנהלת חברת החשמל, ויבקשו להעניק לי פיצויים כמו לאנשים שהולכים לחקלאות. מסתבר שפנייתי ללשכת ראש הממשלה עשתה את שלה: קבלתי פיצויים בסכום של 1,800 לירות - סכום עתק באמות המידה של אותם הימים.

הלימודים

המחזור שלנו, שנת 1955 בגיאולוגיה, היה המחזור הגדול ביותר עד אותה עת, והיו בו בתחלתו כ 30 סטודנטים. הוא כונה 'מחזור הנפט' (בגלל גילוי הנפט בשדה חלץ), אך רבים מהנרשמים נשרו כבר בשנה הראשונה ללימודים ועברו לפקולטות אחרות.

מספר ניכר של סטודנטים היו מבוגרים מאלו שרק השתחררו מהצבא. אלה היו רק בני 20 (באותה תקופה שרתו בצבא רק שנתיים). אני הייתי הסטודנט המבוגר במחזור, בן 25 כשהתחלתי ללמוד.

שנת הלימודים הראשונה הוקדשה בעיקר ללימודים כלליים במדעי הטבע (מתמטיקה, פיסיקה, ביולוגיה, בוטניקה וזואולוגיה), ורק קורס אחד בגיאולוגיה, יחד עם הסטודנטים לחקלאות. קמפוס גבעת רם (היום קמפוס ספרא) היה רק בתחילת הקמתו, והלימודים שלנו התקיימו בכל מיני מקומות בעיר, ובבנין הראשון שבנייתו הסתיימה בקמפוס - בנין קנדה. בשנה הראשונה של הלימודים למדנו 48 שעות בשבוע, כולל יום שישי בבוקר. היו ימים שבהם למדנו עד מאוחר בערב, וכמובן נדרשנו להכין עבודות ולהשלים לימוד עצמי, כך שהיינו מאד עסוקים.

הבחינה הראשונה שלי באוניברסיטה הייתה בחינה בזואולוגיה, שהיו חייבים בה כל הסטודנטים של מדעי הטבע, חקלאות ורפואה, עם גדול ורב, בסוף הסמסטר הראשון. היא התקיימה לאחר חופשת פסח בבנין קנדה. סטודנטים רבים הגיעו הרבה לפני תחילת הבחינה. כל מיני חכמים דיברו על כל מיני דברים העלולים להופיע בבחינה. את הרוב אפילו לא הבנתי. למרות זאת עברתי את הבחינה בציון לא-רע. יותר לא התרגשתי מדיבורי חכמים.

כפי שציינתי, הייתי המבוגר במחזור, אך לצערי לא בין המצטיינים. כשהתחלתי ללמוד חשבתי על התמחות בפליאונטולוגיה, אבל אחרי השנה השניה, כשהתחילו לדבר על התמחות, הבנתי שהמנחה המיועד פרופ' משה אבנימלך איננו האדם המתאים לי כמנחה. את הרצאותיו היה מקריא מדפים, ולפעמים הדפים התבלבלו לו והוא לא הרגיש בכך. לכן, שיניתי כיוון והחלטתי להתמחות במיפוי גיאולוגי.

המגורים שלי בירושלים

בשנתי הראשונה בירושלים שכרתי, יחד עם מיקי הלפט שהוא חברי עד היום, חדר במושבה הגרמנית. באותה תקופה שוכנו במושבה הגרמנית רוב פליטי העיר העתיקה, וכן כל מיני אנשים שפלשו לבתים הנטושים של התושבים הערבים שברחו. מיקי היה סטודנט לרפואת שניים שלפני כן עבד כטכנאי שיניים בתל אביב. הבוס הקודם של מיקי (כשעבד אצלו בתור טכנאי שיניים) רצה קליינטים מבין רופאי השניים בירושלים. הוא שכר משרד במרכז ירושלים ומיקי היה הנציג שלו בירושלים והוא אסף את העבודות מרופאי השניים ושלח אתן לתל אביב. שנינו קבלנו רשות להתגורר במשרד שהיה חדר גדול ובו מחיצה עם שולחן לקבלת עבודות. מיקום החדר היה במרכז העיר רח' שטראוס ליד בית חולים ביקור חולים.

החדר היה מעל חדר המתים של בית החולים, ותמיד שמענו את הבכי של המשפחות לפני ובזמן ההלוויות. מכיוון שהחדר היה באזור המרכז של ירושלים הוא שימש כמקום מפגש של כל החברים

של שנינו, ולרבים היה מפתח אל החדר. היות שהחדר היה בבנין משרדים לא הייתה לנו מקלחת, היה לנו רק כיור לרחיצת שניים וידיים. להתקלח היינו הולכים לחברים ו/או לבית המרחץ וה'מקוה' של החרדים (בית זופניק) שהיה בהמשך רח' שטראוס. השרותים היו משותפים לכל המשרדים בקומה ולא תמיד היו נקיים. על אף כל החסרונות האלה התגוררתי בחדר הזה עד שהתחתנתי.

מלחמת סיני, אוקטובר 1956

בסוף שנת הלימודים הראשונה יצאנו לחופשת הקיץ שנמשכה עד סוף אוקטובר. את החופשה בילתי בתל אביב אצל הורי, שעדיין גרו ברח' מזרחי ב'. כפי שכבר הזכרתי עבדתי בחופש בחברת החשמל. באותו סוף קיץ הייתה מתיחות גדולה בגבול מצרים. המצרים, אשר לא-מכבר הלאימו את תעלת סואץ, ריכזו כוחות יבשה גדולים בצפון סיני. בדרום סיני חסמו את מעברי טיראן (שארם א-שייך), ומנעו אוניות מלהגיע אל נמל אילת. בן גוריון ראש ממשלת ישראל ביחד עם בריטניה וצרפת החליטו לפעול נגד המצרים: ישראל תתקוף את הצבא המצרי בסיני, ובאותה עת יפעלו הבריטים והצרפתים באזור תעלת סואץ.

לקראת המלחמה התחיל גיוס כוחות המילואים בארץ. צו גיוס הגיע אלי בשבת, כשלא הייתי בבית. וחולית הגיוס מצאה אותי ברח' דיזנגוף, העלתה אותי על הנ.ג. והביאה אותי הביתה כדי שאקח אתי בגדים וציוד נדרש. משם נסענו למקום ההתכנסות של הגדוד.

המלחמה פרצה ב 26 באוקובר 1956, והייתה קצרה. הגדוד שלנו היה עתודה מט"כלית, ולמעשה לא נלחם. רוב תקופת המלחמה עברה עלינו בנסיעה בין הדרום והגבול הירדני, באזור טול כרם. הגדוד שלנו היה בין הראשונים ששיחררו אותו. מיד לאחר גמר הקרבות חזרו הלימודים באוניברסיטה למסלולם.

המשך הלימודים

בשנת הלימודים השניה התרכזו הלימודים במקצועות הגיאולוגיה והמינרלוגיה. וזה היה יותר מעניין מבחינה מקצועית. ההרצאות והתרגילים התקיימו במחלקה לגיאולוגיה, בקומה הרביעית של בנין ישן על גבול השטח הירדני בקצה רחב ממילא. (בקצה הבניין הייתה החומה שהפרידה בין רח' ממילא ושטח הפקר לאורך חומת העיר העתיקה, היום קניון ממילא).

באותה תקופה היו ויכוחים מאד ערים בעניין הפצצה הגרעינית. אחד המורים שלנו בנושא קריסטלוגרפיה היה מורה מן החוץ, הוא היה עובד כור המחקר הגרעיני של נחל שורק. באחד השעורים התעורר ויכוח חריף בנושא הגרעין: רוב הסטודנטים היו נגד המחקר הגרעיני שמוביל לפצצות., אז אמר לנו אותו מורה דבר שחרוט במוחי עד היום: : *"מה אתם רוצים, שאנשים ימותו מכאבי שיניים בגלל חוסר ידע או שמחקר יפתור בעיות שעד כה איש הכיר".*

בחופשה בין השנה השניה לשלישית קבלתי עבודה בקידוח נפט כגיאולוג מפקח (בשפת הגיאולוגים well sitter). כמובן הייתי מלא גאווה שקבלתי עבודה ראשונה כגיאולוג.

בשנת הלימודים השלישית התחילו הסטודנטים להתעניין בנושאים לעבודת הגמר לתואר MSc ('מוסמך'; תואר שני במדעי הטבע). מאחר שרציתי להיות גיאולוג שדה היה לי ברור שאבחר בעבודת מיפוי גיאולוגי. המיפוי הנדרש היה בקנה מידה 1:20,000, והתבצע על הגליונות הטופוגרפיים של מחלקת המדידות. המיפוי הצריך הרבה עבודת שדה ואחרי כן עיבוד הנתונים שנאספו. המדריך המועדף עלי היה פרופ' ליאו פיקרד, זקן הגיאולוגים של ישראל, יועץ לתה"ל (תכנון המים לישראל) ולחברות נפט. מי שעשה עבודת גמר אצל פיקרד רבו סיכוייו למצוא עבודה אצל מוסדות אלה. באותה תקופה הייתה יריבות בין פרופ' פיקרד ופרופ' יעקב בן תור, שהיה באותו זמן מנהל המכון הגיאולוגי. בן תור הציע לי לבצע עבודת מיפוי בנגב במסגרת מחלקת המיפוי של המכון הגיאולוגי, ואחרי שיקול מעמיק בחרתי לעשות עבודת גמר אצל בן תור, ולעבוד במכון הגיאולוגי.

עבודתי במכון הגיאולוגי

וכך בשנת 1959, התחלתי לעבוד במכון הגיאולוגי במשרה מלאה, במחלקת המיפוי. המטלה הראשונה שלי הייתה מיפוי גיאולוגי של גליון נס הרים בקנה מידה 1:20,000. גליון זה כלל מה שנקרא אז "פרוזדור ירושלים", שבו עברה הדרך היחידה לירושלים ממערב, דרך שער הגיא. מצפון תוּחָם הפרוזדור על ידי 'הקו הירוק' (הגבול שנקבע בשביתת הנשק בין ישראל וירדן) בנחל יתלה, ובדרום עבר הקו הירוק בודי פוקין (היום נחל עציונה). במזרח נתחם הפרוזדור על ידי "הקו העירוני", שחצה את העיר ירושלים בין השטח הישראלי במערב לבין השטח הירדני במזרח. זו הייתה המציאות הגיאוגרפית-פוליטית עד מלחמת ששת הימים ב 1967.

נח ואני מייסדי גיאופרוספקט

אני גיאולוג

בנוסף לפרויקט המיפוי בפרוזדור ירושלים השתדלתי לקדם גם את המיפוי שלי בנגב לעבודת המוסמך, ולהשלים את הקורסים באוניברסיטה שעדיין היו נחוצים לי לקבלת התואר.

במסגרת המיפוי של פרוזדור ירושלים הוטל עלי למפות את הר הצופים. שבאותו זמן היה מובלעת ישראלית מפורזת בתוך השטח הירדני. כל שבועיים עלו "שוטרים" (למעשה חיילים בלבוש שוטרים) ועובדי האוניברסיטה להר (אני עליתי כעובד המחלקה לגיאולוגי באוניברסיטה), בליווי של חיילי האו"מ מוועדת שביתת הנשק. למשך שבועיים מבלי אפשרות לירידה מההר במשך תקופה זו. השיירות להר הצופים לוו ע"י האו"מ בתוך השטח הירדני. במשך אותה תקופה לא היה קשר טלפוני עם ההר. הקשר היה אלחוטי של הצבא, ובמקרים דחופים הועברו הודעות ע"י אנשי האו"מ. לאחר שבוע סיימתי את המיפוי בשטח ההר שהיה בידי ישראל (ובנוסף יעצתי למפקד ההר בענייני חציבת עמדות). מאחר ולא היה לי מה לעשות יותר בהר הודיעו לאו"מ שיש לי התקף חריף בכליות, ויש להעביר אותי בדחיפות לבית חולים. הגיע אמבולנס של האו"מ ואני העמדתי פני סובל מכאבים. אנשי האו"מ העבירי אותי עד לבית חולים ביקור חולים, ושם ירדתי ישר לחדר מגורי, מעל חדר המתים.

המכון הגיאולוגי שכן באותם הימים בשני מקומות בירושלים, רחוקים זה מזה. המעבדות היו במחנה שנלר בכרם אברהם, בתוך חצר עם מבנים שבשעתם היו מגורי קצינים של הצבא הבריטי, ואחר כך היו זמן מה בשימוש ח"מד ('חיל המדע') של משרד הבטחון. אך שאר המחלקות היו בבניני בית החולים לעיוורים סנט ג'ון בגיא בן הנום, בקרבת 'הקו העירוני'. באותו זמן הכיר לי חברי סטָרִי (הוא – כיום פרופ' –אברהם סטרינסקי) את תקוה הייזלר, שגם כן עבדה במכון,

במעבדה הגיאוכימית. בשנת 1960 השלמתי את עבודת הגמר, והגשתיה לפרופ' בן תור. סיימתי את כל בחינות הגמר והוסמכתי בתואר MSc בגיאולוגיה, מינרלוגיה ופטרוגרפיה וכימיה.

חלוקת התעודות התקיימה בקיץ שנת 1961 באמפיתיאטרון הקטן בקמפוס של גבעת רם, וכמובן שהורי הגאים היו נוכחים במקום, יחד עם אשתי החדשה תקוה.

עבודתי במכון הגיאולוגי נמשכה עד שנת 1971, היינו, סה"כ 13 שנה. במשך השנים עבדתי בפרוייקטים שונים הקשורים במיפוי גיאולוגי. בסוף שנת 1970 היה מכרז למנהל מחלקת המיפוי במכון. באותו זמן שימשתי כממלא מקום מנהל המחלקה, ומנהל המכון, אלי זהר, הבטיח שאני אתמנה למנהל המחלקה. אולם, עובד אחר במחלקה שעבד באתיופיה גם כן ניגש למכרז ומנהל המכון תמך בו. כמובן שמאד נפגעתי מכך שמנהל המכון שיקר לי ולא קיים את הבטחתו.

ואז החלטתי שאעזוב את עבודתי במכון. הודעתי למנהל המכון שמכיוון שאינני כול לפטר אותו - אני אתפטר. התחלתי לחפש מקום עבודה חדש, ועד מהרה היו לי שתי הצעות: אחת, להיות הגיאולוג הראשי של צה"ל, והשניה במכון הנפט הישראלי, שחיפש גיאולוג נוסף לשני המיקרופליאונטולוגים שעבדו שם. באותו זמן החליט עמיתי וידידי נח לסמן, שעבד במחלקת המחצבים של המכון הגיאולוגי, לעזוב את המכון ולהתחיל לעבוד כיועץ גיאולוגי עצמאי בשוק החופשי. נח הציע לי להצטרף אליו. אמרתי לנח "תן לי יומיים לחשוב". אחרי יום אחד של התלבטויות קשות החלטתי שאני מצטרף אליו. ההימור היה גדול מאד, כי באותו זמן כבר היו לנו שלושה ילדים ולא הייתה כל הבטחה להכנסה קבועה.

הנישואים, וחיינו בירושלים

תקוה ואני מתחתנים

לאחר כשנה של חברות עם תקוה החלטנו להתחתן. כבר הייתי מעל גיל 30. תמיד טענתי שהגיל המתאים לי להתחתן הוא 35. בלחץ מסויים הקדמתי. לאחר שהחלטנו להתחתן התקיימה פגישה בין ההורים בירושלים, ותאריך החתונה נקבע ל 13.9.1960. מכיוון שחתונת נחמה אחותי הייתה בזמן המלחמה, וירחמיאל התחתן בארץ בזמן מלחמת השחרור והם לא השתתפו בה, עמדו הורי על כך שזו תהיה חתונה גדולה, בתל אביב, כך שהם יוכלו להזמין: את כל הקרובים בארץ, את החברים שהם רכשו במחנות בגרמניה ושהגיעו יחד איתם לארץ, וכן חברים שהכירו בארץ.

אנחנו, תקוה ואני, היינו מוכנים לערוך את החתונה ברבנות בירושלים בנוכחות של מנין אנשים ואחרי כן ללכת לסרט, אבל לא יכולתי לעשות זאת להורים שלי.

נשואיים

חתונה והקמת משפחה

תקוה הייזלר ואני משה בראון מתחתנים 13 ספטמבר 1960

החתונה התקיימה במועדון המפלגה הפרוגרסיבית (שכבר לא קיימת), מעל קולנוע 'מקסים' בפינת הרחובות קינג ג'ורג' ושדרות בן ציון בתל אביב. הייתה זאת חתונה טיפוסית של המעמד הבינוני הנמוך של אותה תקופה (רבע עוף ובורקס). הרב שחיתן אותנו היה הרב הראשי של העיר תל אביב, שהיה ידיד של ירחמיאל מהנסיעות אתו במונית.

לתקוה ולי עדיין לא היה כסף, לכל אחד מאתנו היה חסכון של 2,000 לירות (מטבע שלפני השקל), ומזה היינו צריכים לקנות טבעת לתקוה וכל מיני דברים נחוצים לבית של זוג צעיר. הזמנת צלם לחתונה הייתה צריכה לעלות הרבה כסף ולכן לא הזמנו צלם. למחרת בבוקר הלכנו לצלמנית "רות" ברח' בן יהודה בת"א ושם הצטלמנו כחתן וכלה. אחת המתנות שהכי שמחנו לקבל היה ג'יפ של המכון הפוטוגרמטרי (שבאותה תקופה עבדתי שם) שהועמד לרשותנו למשך שבוע ימים, והעניק לנו ירח דבש מאד שמח. המקום הראשון שנסענו אליו הייתה העיר חיפה. הייתי עדיין נהג חדש שלא מזמן קיבל את רשיון הנהיגה, ולא כך ידעתי עדיין איך לעשות רוורס. מחיפה נסענו לחוף אכזיב והתאכסנו במושב צהל ליד אכסנית "יד לי"ד". איכשהו שכחתי לקחת אתי כלי גילוח, ובעל הבית שהיה ספר בחו"ל הציע שהוא יגלח אותי. אבל לא הייתה לו מברשת להקצפת הסבון, ולכן השתמש במברשת שבה היה מבריש את הסוסים שלו. שהינו במקום 2 – 3 ימים. היינו המתרחצים היחידים בחוף, ומאד נהנינו. משם נסענו לגליל העליון וביקרנו את הדודה רחלה (דודה של תקוה) בקיבוץ עמיעד בדרך חזרה לירושלים ביקרנו את הדודות בחדרה (של תקוה - אחיותיו של האבא של תקוה).

מגורינו בירושלים

הדירה הראשונה ששכרנו הייתה בשכונת רסקו, הדירה הייתה של אחד הגיאולוגים מן המכון אשר יצא להשתלמות בארה"ב. לאחר שנה הוא חזר ארצה, ושכרנו דירת חדר באותה שכונה ברח' שמעוני, מעל רח' הרצוג. את חפצינו העברנו על אופניים שעדיין היו ברשותי מאז שהגעתי לירושלים. כסף לקנית מקרר לא היה לנו, ולכן קנינו מקרר מאד ישן ששימש אותנו מספר שנים, אבל כל שבת, נפתלי גיסי ואני, בילינו בתיקון המקרר. בעת שנכנסנו לאותה דירה קטנה נרשמנו לשיכון במסגרת משרד השיכון, וזכינו בדירת שלושה חדרים עם הסקה מרכזית – דבר נדיר בירושלים של אותן שנים. מזל שהיה שמור לעשירים. יכולנו לבחור בין בית וגן וגבעת בית הכרם. אנחנו בחרנו בבית וגן בגלל הקרבה לכביש הראשי (שד' הרצל של היום), ובו קו אוטובוסים פעיל. אז עוד לא חלמנו על מכונית. (המכונית הראשונה שקנינו הייתה מכונית קונטסה שאז הרכיבו בארץ, כשחזרנו מארצות הברית ב 1966).

דירת השיכון בבית וגן הייתה בקומה השלישית, ועלתה 12,500 לירות, כבר היו לנו 5,000 לירות שלנו ששילמנו כתשלום ראשון, והשאר כמשכנתא צמודה לדולר שערכו אז היה פחות מלירה ישראלית אחת. באחד מימי השישי של 1962, אחר הצהרים, הכריז שר האוצר לוי אשכול על

פיחות. ערך הלירה הישראלית ירד ב 66%, וכל דולר ערכו היה מעכשיו 1.5 לירות. המצב הזה גרם לנו לייאוש נוראי; בבת-אחת גדל החוב שלנו לבנק ב 66%, ז"א מחוב של 7.500 לירות הוא גדל לחוב של 12,500 לירות. שברנו את הראש איך אנחנו יוצאים מהצרה הזאת. מאחר ופיחות הלירה הכניס ציבורים גדולים של צעירים למצב שלא יכלו לעמוד בו, נתנה הממשלה ארכה למשתכנים שחובם גדל ב 66% להחזרת המשכנתאות ללא כל הצמדה. גייסנו הלוואות מכל המשפחה, בעיקר מההורים שלי, מירחמיאל והדסה - אחות תקוה, והחזרנו את החוב לבנק לאומי. שנינו עבדנו במכון הגיאולוגי והשכר המשותף שלנו הסתכם בכ 750 לירות בחודש. החלטנו ש 2/3 מהמשכורות נחזיר כל חודש למשפחה, ונחיה רק משליש. אמרנו ועשינו, התחלנו להחזיר חובות וקיבלנו על עצמנו משטר של חיסכון. לקולנוע הלכנו לעתים רחוקות ורק להצגות יומיות זולות. כך חיינו בערך שנה, עד שסיימנו להחזיר את כל החובות למשפחה.
בא היום, ובחודש מרץ 1962 קיבלנו את המפתחות לדירה החדשה. כמובן שלא היה לנו כסף לשכור רכב להעברת החפצים שלנו. לקחתי טנדר של המכון הגיאולוגי (באישור), ועם עזרת מספר חברים העברנו את כל חפצינו. כלי מטבח קיבלנו מחנות הוריה של תקוה. דוד המים החדש התקלקל אחרי שנה, כשכבר פקעה האחריות עליו. לא היה לנו כסף להחלפתו, ולווינו כסף מנפתלי (האח של תקוה). כך חיינו.

<u>החיים בשיכון</u>

בשיכון בית וגן גרנו 13 שנים, משנת 1962 עד לתחילת שנת 1975. מרבית המשתכנים היו צעירים כמונו ולחלקם כבר היו ילדים. לאחרים, כמו לנו, נולדו הילדים בשיכון. כך, נולדו לנו שלושת הילדים: דורון, 1963, ארנה 1964, ודלית 1969.

הולדת הילדים

סבתא תקוה בהריון עם דורון

נולדו הילדים

דורון

ארנה

דלית

השיכון כונה "הקיבוץ" מכיוון שבין שלושת הבלוקים היה דשא גדול שכל הילדים היו משחקים עליו, ובימי הקיץ ערך שם ועד השיכון ערבי תרבות, ובעיקר הקרנה של סרטים.

תחפושות בפורים

ארנה כלנית

דלית כיפה אדומה

דורון קאובוי

משיכון בית וגן לגבעת מרדכי, ומשם לגבעת בית הכרם

שלוש שנים אחרי שעזבתי את המכון הגיאולוגי קנינו דירת 4 חדרים בגבעת מרדכי, ובתחילת שנת 1975 עברנו אליה. דירה זו הייתה מרווחת בהרבה מזו שבשיכון בבית וגן, וגרנו בה 26 שנים, עד 2001.

באותה שנה רכשנו "מיני פנטהאוס" בגבעת בית הכרם, דירה של 4 חדרים עם מרפסות גדולות.

במאי 2017 עברנו לדיור מוגן באחוזת בית הכרם.

ההשתלמות בארה"ב

ההכנות

בשנת 1964, עוד בהיותי במכון, הגיע ארצה לשנת שבתון באוניברסיטה העברית פרופ' ג'רלד פרידמן מהאקדמיה RPI – Rensselaer Polytechnic Institute, בעיירה טרוי, ניו יורק. פרופ' פרידמן העביר קורס על סלעים קרבונטיים, נושא הנוגע מאוד לסלעי ארץ ישראל, והרבה סטודנטים וגיאולוגים בארץ עסקו בו. ג'רי פרידמן, מלבד היותו סדימנטולוג בעל מוניטין ועורכו של כתב עת מדעי מכובד, היה יהודי חם ואוהב ישראל בכל נפשו, אשר שאף להעלות את איכות הגיאולוגיה בארץ לרמה בינלאומית. שוחחתי אתו על האפשרות שאבוא אליו להשתלמות מקצועית בארה"ב, וסוכם שאברר את אפשרות המימון לשהותי בארה"ב עם המשפחה. באותו זמן נחשבה ישראל למדינה מתפתחת, והאו"מ מימן הרבה השתלמויות בשטחי המדע השונים. הגשתי בקשה באמצעות המכון הגיאולוגי, וקרן ההשתלמויות של האו"מ אישרה לי השתלמות בארה"ב במשך חצי שנה, שהארכה בשלושה חודשים בפיקוח המכון הגיאולוגי האמריקאי.

סיפרתי לפרופ' פרידמן כי ההשתלמות אושרה, ויחד ערכנו תכנית השתלמות שכללה בעיקר עבודת שדה על סלעים קרבונטיים בעמק הנהר הדסון הקרוב ל Troy, שבמדינת ניו יורק. היות שההשתלמות הייתה בהנחיית המכון הגיאולוגי האמריקאי הוכנה לי גם תכנית של סיורים עם גיאולוגים של המכון בהרי ה Rockies במערב ארה"ב.

בסוף חודש יוני 1965 - תקוה בת 30, דורון בן שנתיים, ארנה בת חצי שנה ואני בן 35 - טסנו לארצות הברית. שתי המשפחות בראון והייזלר ליוו אותנו לשדה התעופה. לתקוה הייתה זאת היציאה הראשונה מהארץ ולי הראשונה אחרי 22 שנה בארץ.

החודשים הראשונים בארצות הברית

בניו יורק קבלו את פנינו בני דודי בעיקר משפחתה של חנה רודה והורי פרידה ומשה הם הכינו לנו מגורים בקומת הקרקע - ה basement - של בית הוריהם. הייתה זו אכסניה נוחה, מופרדת משאר החדרים בבית. היה רק צורך להשגיח על דורון שלא יפול מן המדרגות.

יומיים אחרי הגיענו לניו יורק כבר טסתי למדינת איידהו, על מנת להפגש עם פליאונטולוג מן המכון הגיאולוגי האמריקאי, ולצאת אתו לסיור מודרך ב ב Idaho

יום אחרי הגעתנו לניו יורק כמובן התייצבתי במטה האו"ם ברח' 42. בנסיעה לשם ליוותה אותי חנה (בת דודה שניה שלי הבת של פרידה ומשה). פגשתי גברת שאחראית על המשתלמים והיא הנחתה אותי בפרוצדורות שעלי לעבור, והיא קבעה לי את הלוז עם הגורמים שאני צריך להיפגש. למחרת כבר נסעתי בעצמי למנהטן, נפגשתי עם כל הפקידים לסידור הפרוצדורות ורופא שבדק אותי, וצוידתי עם כסף וכרטיסי טיסה עד להיידהו ומשם באוטובום לעיירה ששמה White Horse, שם הייתי צריך לפגוש את הגיאולוג הראשון מהמכון הגיאולוגי האמריקאי שהצטרפתי אליו לעבודת השדה.

נשארתי בניו יורק רק יומיים ומיד נסעתי למערב לסיורים. ההרגשה שלי הייתה כאילו זרקו אותי מהכפר שלי לעולם הגדול, אמנם הייתי כבר בן 35 אבל עדיין חשבתי שאני ילד מהכפר. לאחר טיסה מניו יורק לשיקגו ומשם לבירת איידהו דבר שלקח כמעט יום שלם עם ההמתנה בשיקגו להמשך הטיסה. האו"מ זה מוסד מסודר, כל המלונות עד לנקודת המפגש White Horse הוזמנו על ידם מראש. לכשהגעתי למלון ב Boise (בירת היידהו) בערב טלפנתי למלון שבו התאכסן הגיאולוג שנקבע לי הסיור איתו ובקשתי אותו. על פי המקובל במערב (כמו במערב הפרוע) לא מוסרים אינפורמציה על מישהו שמתאכסן אצלם במלון. בלית ברירה חיכיתי למחרת בתקוה שהוא באמת מתאכסן שם במלון. למחרת בצהרים עליתי לאוטובוס להוביל אותי ל White Horse. זו הייתה עיירה שבה רחוב אחד לא ארוך במיוחד ובאמצעו נמצא המלון ולידו בר. בהגיעי למלון ביקשתי את הגיאולוג מכיוון שהייתה לי הזמנה לחדר הואילו לקרוא לו למטה. הסיור איתו נמשך כשבוע ימים באופן עקרוני האיש היה בעיקר פלאוטולוג ועבודתו הייתה לאסוף מאובנים בהרי ה Rockies המרכזיים. אותי עניין יותר הגיאולוגיה הכללית ופחות המאובנים (בעיקר ברכיופודים זו מן צדפה שכיום כמעט ולא קיימת). דבר מעניין היה לי עם הגיאולוג הזה, הוא היה אדם דתי

ובאחת הארוחות הוא הזמין רגל חזיר ואז הוא אמר לי אתה בטח לא אוכל חזיר שזה בניגוד לדת שלך. כמובן שכל הזמן של הסיור איתו לא אכלתי בשר חזיר.

לאחר שבוע ימים נסעתי באוטובוס לעיר הלנה במונטנה, שם פגשתי את הגיאולוג הבא פיט פטרסון איתו סיירתי במשך שבועיים. הגיאולוג הזה היה רק במעט יותר מבוגר ממני וכמובן שהקשר איתו היה מצויין. יצאנו לסיור של שבועיים ב מונטנה. עם פיט התיידדתי מאוד במהלך הסיור, לינה באכסניות בחדר אחד וכד'. איתו היה יותר חברי וללא דיסטנס. אשתו הייתה ילידת מונטנה ובהזדמנות שהיינו בעיר Browning שם התגוררו הורי אשתו, התאכסנו אצלם, כמו בהרבה משפחות אמריקאיות במערב לפני כל ארוחה אומרים תפילת תודה לאלוהים על המזון שהוא מספק לנו, כמובן התבקשתי להגיד בעברית את ברכת המוציא לחם מן הארץ לפני הארוחה. פיט פטרסון הבין שבנוסף לגיאולוגיה שעשינו ביחד אני מעוניין גם לסייר במערב ארה"ב, והוא דאג שנגיע לפארקים הלאומיים הגדולים באזור – ה Glacier National Park וכן Yellowstone Natl. Park. בנוסף למונטנה סיירנו גם באלברטה שבקנדה, באורגון ובויומינג.

לאחר שלושה שבועות טסתי חזרה לניו יורק. תקוה באה לקבל אותי בשדה התעופה בחצות. בבית הערנו את הילדים - לא יכולתי להתאפק עד הבוקר.

עד היום (כ 45 שנים אחרי) אני עדיין נזכר בהתפעלות באותם סיורים גיאולוגיים ברחבי ארצות הברית, שאותם תעדתי בעשרות שקופיות ובמכתבים יומיים לתקוה מהזיכרונות של הביקור בשני הפרקים. את כל תקופת היותי במערב ארה"ב כמעט יום, יום כתבתי מכתבים לתקוה ותארתי את כל הדברים שראיתי. (השמורים עדיין בארון בחדר השינה).

<u>שני סיפורים על הישראלי המצוי שיוצא פעם הראשונה לחו"ל:</u>

באחד המלונות שבהם התארחנו הזמנתי בארוחת הערב סטייק T bone. המלצרית שאלה אותי איך לעשות אותו, ואני אמרתי well done. ואז היא אמרה לי בכעס Oh boy, We don't spoil meat. מאז למדתי שסטייק טוב הוא medium rare.

במסעדה אחרת הזמנתי כבד (בארה"ב כבד הוא מאכל של עניים ויהודים). המלצר לא אמר דבר, אבל מבטו אמר רחמים. מאז לא הזמנתי יותר כבד במסעדה בארה"ב.

אחרי הסיור במערב והחזרה לניו יורק נסענו לוושינגטון D.C. (שם סדרתי עניינים בקשר להשתלמות) לפגישה עם האחראית על המשתלמים מטעם האו"מ וממשלת ארה"ב. שהיינו בוושנגטון מספר ימים זה לא היה קל להיסחב עם שני ילדים קטנים אבל איך שהוא הסתדרנו.

השתדלנו לראות עד כמה שאפשר עם שני ילדים קטנים. כפי שכבר ציינתי היחסים עם פיט פטרסון היו חבריים והוא הזמין אותנו אליו הביתה לארוחת ערב. הוא לקח אותנו מהמלון.

חזרנו לניו יורק ואז העתקנו את מגורינו לעיירה TROY N.Y., מקום השתלמותי אצל ג'רלד פרידמן. עד שסודרה לנו דירה בשיכון הסטודנטים בעלי משפחות התגוררנו במלון היחידי ב TROY שהיה מאד מיושן. תכנית העבודה שלי כללה הרבה עבודת שדה על תצורות מגיל האורדוביק, ועבודה מיקרופטרוגרפית במעבדה. התוצאות פורסמו בסדרת מאמרים (4) של בראון ופרידמן בכתבי עת סדימנטולוגיים בינלאומיים, בשנים 1967 – 1969.

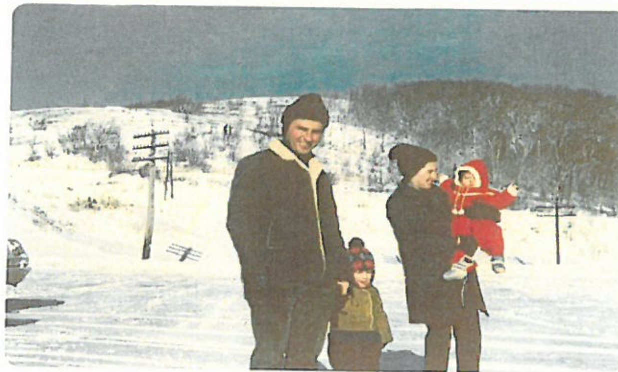
החיים בטרוי

כשעברנו לשיכון הסטודנטים כבר התחיל הסתיו הצבעוני של NEW ENGLAND . בסופי שבוע יצאנו להרבה טיולים עם הילדים במכונית שהוצמדה לי לצורך העבודה. עד לאמצע דצמבר לא הגיע השלג, אבל אז הגיע החורף האמיתי עם שלג וטמפרטורות עד ל 20- C°. למרות הקור המשכנו לטייל גם בחורף בכל אזורי ניו אינגלנד.

בארה"ב חורף 1965/66

טרוי ניו יורק - דורון בן שנתיים וחצי ארנה בת 8 חודשים

כל המשפחה בטיול להרי ניו אינגלנד חורף 1965

להוסיף צילומים

המלגה המקורית הייתה רק לחצי שנה. ג'רי פרידמן ביקש הארכה לעוד חצי שנה, ובסוף אושרו לי עוד שלושה חודשים. לא לחצתי לקבל הארכה לחצי שנה נוספת, כי הלכו וגברו הגעגועים לארץ. בשיכון הסטודנטים ובעיירה טרוי וסביבתה היו עוד ישראלים, וכמובן התיידדנו אתם. נפגשנו לעתים קרובות וגם טיילנו איתם. בתחילת חודש אפריל, כשמזג האויר היה יפה, החלטנו תקוה ואני לראות את מפלי ניאגרה. משפחת כץ, שילדיהם היו בערך בגיל ילדינו, הסכימו לשמור על הילדים שלנו. ביציאתנו מטרוי היה מזג האויר נפלא, אבל כשהתקרבנו לאזור המפלים התחילה סופת שלגים נוראית, הכביש כוסה בשלג שלא הספיקו לנקותו בגלל פתאומיות הסופה. לא בקלות הגענו למלון שהזמנו - והיינו היחידים במלון. השעה כבר הייתה אחר-הצהרים, אך למרות הקור יצאנו לסיור רגלי בקרבת המלון והמפלים. למחרת עברנו את הגשר על הנהר לקנדה. המפלים היו מרשימים ביותר, במיוחד כשהכל מכוסה בשלג. רק בערב חזרנו למלון, ולמחרת בבוקר חזרנו לטרוי במזג אויר נפלא.

מיד אחרי הטיול התחלנו בהכנות לקראת חזרתנו לארץ. ארזנו הכל לפני ערב פסח, עזבנו את טרוי ונסענו לניו יורק אל פרידה ומשה רודה. חגגנו את הפסח אצלם.

שהותי בארה"ב נסתיימה בהשתתפות בכנס החברה הסדימנטולוגית האמריקאית, שהתקיים בעיירה מידלנד, טקסס. פרופ' פרידמן ואני הצגנו בכנס את תוצאות מחקרי על סלעי האורדוביק בעמק ההדסון. מידלנד היא עיירה קטנה יחסית והייתי הישראלי היחיד בכנס, ולפיכך זכיתי בראיון למקומון היחידי של העיר.

12A—THE MIDLAND REPORTER-TELEGRAM, TUES., APRIL 12, 1966

WELCOME TO MIDLAND — Four visitors to Midland for the Carbonate Seminar being presented this week by the Permian Basin Section of the Society of Economic Paleontologists and Mineralogists, are greeted by two officials of the sponsoring organization. From left, Stewart Chuber, retiring president of the PBS-SEPM; Dr. Gerald M. Friedman, Rensselaer Polytechnic Institute, Troy, N.Y., one of the lecturers; Moshe Braun, Jerusalem, Israel, now doing research in the United States under a United Nations fellowship; Jack L. Huff, ...ity of Michigan, Ann Arbor, SEPM president-elect; John H. Spotts, ...Research Co., La Harbra, Calif., a subsidiary of Standard Oil Co. of ...fornia, and Martin E. Dehlinger, seminar program chairman.

מהכנס חזרתי לניו יורק. עוד הספקנו ליהנות מעט מפלאי העיר בימים שעדיין שהיינו בניו יורק סיירנו למונומטים החשובים בעיר כמו פסל החירות המוזיאון למדע, אמפייר סטייט בילדינג וכו', ולאחר מספר ימים חזרנו ארצה. בחודש אפריל 1966 טסנו חזרה ארצה. חזרנו לשיכון בבית וגן, ואני לעבודה במכון הגיאולוגי.

מלחמת ששת הימים

ב 6 ביוני 1967 פרצה מלחמת ששת הימים בין ישראל לבין סוריה, ירדן ומצרים. הייתי עדיין חייל במילואים, בחטיבת חיל רגלים, וגוייסתי כ 3 שבועות לפני פריצת המלחמה. הוצבתי לב"ח שדה של החטיבה, ובמשך שלושת השבועות האלה נטלתלנו על פני כל דרום הארץ, מבאר שבע עד נחל פארן. ב 6 ביוני החליטה ממשלת ישראל לפתוח בהתקפה ולפלוש לסיני ולרמת הגולן. בית החולים שלנו התקדם בצמוד לחזית הדרום. תוך יום הגענו לשדה התעופה של אל-עריש בצפון סיני, ושם התמקמנו. הגיעו מעט פצועים שבית החולים טיפל בהם לפני העברתם לבתי חולים במרכז הארץ. ליד אוהלי בית החולים הוקמה מכלאת שבויים מצריים ופליסטנאים, שמספרם הגיע ממאות עד כמה אלפי שבויים. חודש יוני בסיני הוא כבר חם מאוד. המשטרה הצבאית מ.צ. לא דאגה לתת מים לשבויים והם התחילו להתייבש. עובדי בית החולים ארגנו ג'רקנים עם מים,

נכנסו למכלאה והחלו להשקות את השבויים. אין לי ספק שלולא פעולתנו זו, לפחות חלק מהם היו מתים מהתיבשות.

המלחמה הייתה קצרה - 6 ימים. החטיבה שלנו הייתה בין הראשונות ששוחררו. חזרתי הביתה.

סיכום אישי שלי ממלחמה זו היה שאדם בגיל כמעט 38, אבא לשני ילדים קטנים, אינו מתאים יותר להיות לוחם.

אני הטוראי משה בראון השתתפתי כחייל קרבי בשלוש מלחמות כחייל קרבי – מלחמת השחרור, מלחמת סיני ומלחמת ששת הימים. לאחר מלחמת שש הימים הועברתי לאמ"ן בתור גיאולוג – מומחה לעבירות בשטח, במילואים שימשתי כמדריך לעבירות בשטח בקוסים של קמנ"ים. כך שהמלחמה האחרוה שגוייסתי הייתה מלחמת יום כיפור כבר לא היית חייל קרבי.

הקמת חברת גיאופרוספקט

כמסופר לעיל, בפברואר 1971 החלטנו, נח לסמן ואני, להקים יחד חברת לייעוץ גיאולוגי שהשותפים בה משפחות לסמן ובראון, 50% לכל משפחה.

השותפות עם נח לסמן התקיימה עד שנת 1986. אז נפרדנו, ואני המשכתי לקיים את החברה בשם 'גיאופרוספקט 1986 ירושלים בע"מ. דורון התחיל ללמוד גיאולוגיה בשנת 1986,וכמובן בחופשות ובזמנים החופשיים שלו הוא עזר לי הרבה מאד. את החברה ניהלתי כ one men fax company - (בן אדם אחד עם פקס) ושרטטת-מזכירה (רונית הבת דודה של אפרת).

בשנת 1992 עם קבלת התואר השני -Msc בגיאולוגיה, התחיל דורון לעבוד במשרה מלאה בחברה. כיום הוא מנכ"ל גיאופרוספקט.

דורון במרצו הרב הגדיל את החברה. בגלגולה החדש מעסיקה גיאופרוספקט בע"מ כ 50 עובדים. בחברה שלושה אגפים: איכות סביבה; גיאולוגיה; תכנון (מחצבות ואתרי פסולת וכו').

למי נכתבו הזכרונות?

כפי שציינתי במבוא, מטרת סיפור חיי הוא בעיקר לנכדים שלנו. לפי סדר הולדתם,אלה הם:

עופרי לבנסון נולדה 27 מאי 1992 בארה"ב

הילה לבנסון נולדה 3 מאי 1994 בירושלים הדסה הר הצופים

שחר (יעקב) בראון נולד 7 מרץ 1996 בירושלים הרסה הר הצופים

נמרוד (שמואל) בראון נולד 29 נובמבר 1998 הרסה הר הצופים בירושלים

יואב (אברהם) לבנסון נולד 19 מאי שנה 1998 ? הדסה הר הצופים ירושלים

טל בראון 30 ינואר 2001 נולדה בירושלים הרסה הר הצופים

יובל גינזבורג נולד 22 יולי 2002 באיכלוב תל - אביב

נעה גינזבורג נולדה 22 יולי 2002 באיכלוב תל - אביב

תמר גינזבורג נולדה 22 אפריל 2006 באיכלוב תל - אביב

נועם (משה) בראון נולד 26 יוני 2007 ירושלים הדסה עין כרם

יעל גינזבורג 29 יולי 2010 נולדה באיכלוב תל – אביב.

(הנכדים שנולדו בירושלים הם דור 9 ילידי ירושלים מצד הסבתא שלהם וכנראה דור 11 בארץ. אבות אבותיה של סבתא חיו לפני ירושלים בצפת).

הסיפור שלי הוא של ילד שגדל בזמן מלחמה עולמית נוראה, ומגיל צעיר לא הכיר חיים מסודרים ונורמליים, אלא נדודים ממקום ארעי למקום ארעי אחר, והכל ללא שורשים למקום מסויים. ובשלב מסויים הוריו מחליטים, בכורח הסכנות ובלחץ הנורא ששרר ב 1942 בברית המועצות הלוחמת נגד חילות גרמניה העצומים, לשלוח את הילד בן ה 12 אל הבלתי-נודע. כפי שהם אמרו לי: שלפחות אחד מבני המשפחה ינצל.

מרגע זה אותו ילד הוא לבד. הוא צריך להתרגל לחיות בחברה עם הרבה ילדים שהם זרים, ולהוכיח את עצמו לעצמו ולחברה המקיפה, כדי שיהיה בין המובילים ולא המוּבָלִים. כך עברו עליו שנות חייו, עד הגיעו לבגרות.

בשנות חיי בין כותלי מוסד 'אהבה', חונכנו על דרך מחשבה ציונית השוללת את הגולה, ורק ה"חלוציות" של "הצבר" היא הדוגמא לחיקוי. הדבר גרם לכל הילדים כמובן להדחיק מה שיותר את מוצאם, ורק רצינו להידמות לטיפוס של "הצבר". הדחקה זו למעשה שלטה בהתנהגותי עד שנתבקשתי להקליט את תולדות הגעתי ארצה עבור קרן ספילברג (יד ושם) בשנת 1993. בפעם הראשונה הייתי מוכן לספר על השורשים האמיתיים שלי ולא התביישתי בהם יותר.

רצוני להיות תמיד בין המובילים ולא המובלים הוא זה שכנראה הביא אותי ללימודים באוניברסיטה, למרות שלא היה לי בסיס טבעי לכך, לאור החינוך שקיבלתי בארץ והמסורת המשפחתית. עזיבתי את המכון הגיאולוגי והקמת חברת "גיאופרוספקט" היא חלק מאותו דחף להיות מוביל ולא מובל.

נשואי הברוכים לתקוה אשתי במשך כ 60 שנה וגידול 3 ילדים ו 11 נכדים, כנראה גרמו לריכוך האופי, והנכונות לפתוח את עצמי לאחרים.

עצתי לכם, נכדי: היו תמיד מי שאתם על פי החינוך שקיבלתם מהוריכם והסביבה שבה גדלתם.

אל תנסו לחקות אחרים.

סבים סבתות ונכדיהם

הנכדים עם הסבים והסבתות

סבא משה וסבתא חנה הייזלר עם דורון, ארנה ודלית

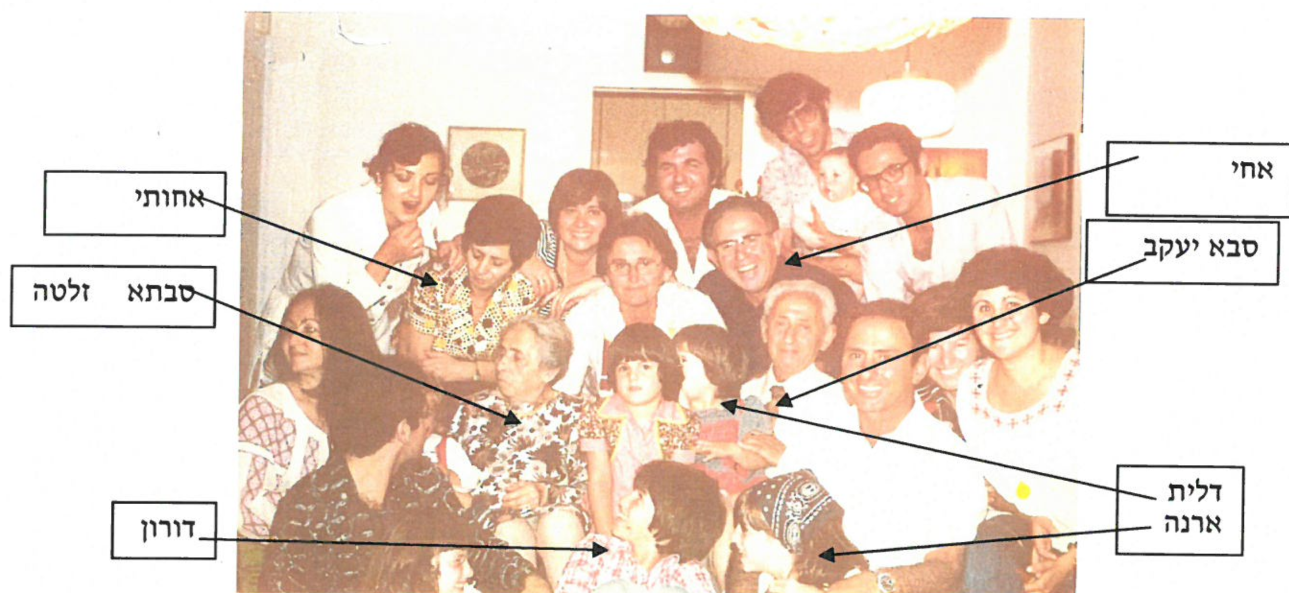
סבתא חנה וסבא משה קנו נפט לחימום הדירה לקראת שלג חורפי

סבתא זלטה וסבא יעקב בראון עם דורון ליד ביתם בת"א

ארנה דורון ודלית ליד המכונית שלנו בתל אביב ליד הבית של סבא וסבתא

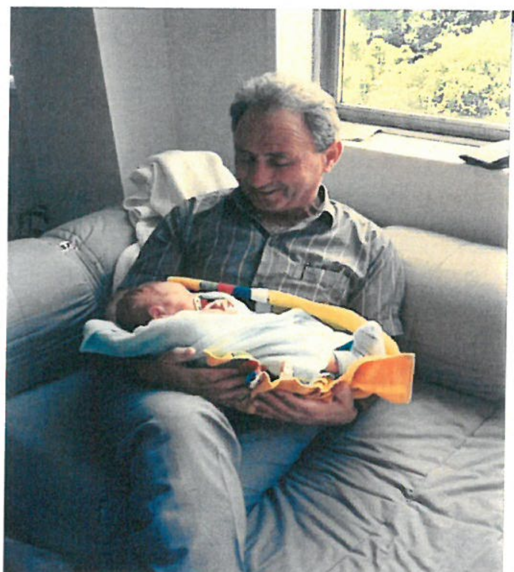

משפחת בראון המורחבת בביתנו בגבעת מרדכי

סבתא זלטה וסבתא חנה בחתונה של דורון

הולדת עפרי הנכדה הבכורה Washington DC, 1992

סבא בן 80 דצמבר 2009 אילת

סבא צולל

הכנה לצלילה לעומק 15 מטר

צלילה לעומק 15 מטר

סבא בן 80 צונח מגובה 4.5 ק"מ

צאצאי משפחת בראון בבית של
דורון ינואר 2017

הנכדים בבית של דורון ינואר
2017

תובנות

- מכיוון שבילדותי חוויתי אנטישמיות הן כילד בבית הספר והן בסביבה הכללית, אני נגד כל הפליה של מיעוטים – במקרה שלנו הערבים. לדעתי יש להתייחס לכל בן אדם ביחס שווה אם הוא בן עמך או בן עם אחר.
- **הקמת מדינת ישראל**
- שהוקמה מדינת ישראל מספר היהודים בארץ מנו בסביבת כ 750 אלף, בגמר מלחמת השחרור ובזמן המלחמה הגיעו לארץ כ 250 – 300 אלף יהודים ששרדו את מלחמת העולם השנייה , אלו היו ברובם אותם יהודים מבין ה 500 אלף שהוגלו לרוסיה לפני פרוץ מלחמת גרמניה - ברית המועצות.
- חלק מאותם עולים שהגיעו בזמן מלחמת השחרור הופנו כמעט ללא הכשרה צבאית לחזיתות וחלק גדול מהם נהרגו.
- הסיבה שאני מזכיר זאת היא שללא אותם אנשים ששרדו את מלחמת העולם השנייה שללא השתתפותם במלחמה ובקימום המשק לאחר המלחמה של מדינת ישראל, אינני יודע לאן המדינה בהיוולדה הייתה מגיעה.
- בל נשלה את עצמנו מדינת ישראל התפתחה בעיקר ע"י אנשים שהגיעו אליה מתוך כורח ולא מתוך ציונות גרידה. רובם של שארית הפליטה באה לאחר מלחמת העולם השנייה לארץ מכיוון שלא הייתה להם ברירה, אלו שקיבלו ויזה לארה"ב היגרו ללשם.
- אין לי ספק לולא מלחמת העולם השנייה משפחתי, ואני מניח שרב יהודי פולין וגלויות אחרות לא היו עולים לארץ, אבי ניסה בשנות ה 20 של המאה הקודמת להגר לדרום אמריקה ולאחר זמן קצר יחסית חזר לפולין.
- רב יהודי ישראל הגיעו לארץ לא מתוך ציונות, אלא, מתוך כורח.

- הגעתי לארץ כילד בן 13 אין לי ספק שמה שעבר עלי בתור ילד, החינוך בארץ לחלוציות והשרות בפלמ"ח השפיע עלי ולגבי דעותיי בהווה.
- בכדי להסיר ספק אני גאה להיות אזרח מדינת ישראל ולחיות בה, ושמח שכל ילדי וילדיהם חיים בארץ. למרות הפחד שלי שמדינת ישראל הולכת ומתקדמת להיות מדינה פשיסטית.